

Andrej GULIČ

Strateško prostorsko načrtovanje – vplivi izbranih za prostor pomembnih vidikov gospodarskih in družbenih sprememb na razvoj širšega mestnega območja Gorenjske statistične regije

Sestavek temelji na prispevku avtorja pri pripravi *Priporočil za izdelavo urbanistične zasnove za regionalni prostorski plan in Urbanistične zasnove za gorenjsko širše območje: Strokovne podlage za regionalni prostorski plan gorenjske regije*. V okviru omenjenih projektov smo se v kontekstu strateškega prostorskega premišljevanja osredinili na tri izbrane vsebinske sklope, za katere menimo, da so strateško izjemno pomembni v sedanjem in prihodnjem prostorskem razvoju širšega mestnega območja gorenjske statistične regije ter statistične regije kot celote. Gre za: 1. prostorske vidike gospodarskega in družbenega razvoja gorenjske statistične regije, 2. mogoče prostorske vplive in posledice podnebnih sprememb na regijo, 3. mogoče prostorske

vplive in posledice naravnih in drugih nesreč na regijo. V tem prispevku predstavljamo vplive izbranih prostorsko pomembnih vidikov gospodarskih in družbenih sprememb na razvoj širšega mestnega območja gorenjske statistične regije. Preostala vsebinska sklopa bomo predvidoma predstavili v eni od naslednjih števil strokovne izdaje *Urbanega izziva*.

Ključne besede: strateško predvidevanje, strateško prostorsko načrtovanje, gospodarske in družbene spremembe, širše mestno območje Gorenjske statistične regije, Gorenjska statistična regija

1 Uvod

V besedilu so v uvodu predstavljeni ključne pojmovne opredelitve in izhodišča. Opisane so temeljne značilnosti strateškega predvidevanja in strateškega prostorskega načrtovanja. Predlagana je lastna opredelitev pojma strateško prostorsko načrtovanje. Predstavljene so tudi uradne opredelitve pojma širšega mestnega območja, ki je osnovni teritorialni okvir, v okviru katerega so za Gorenjsko statistično regijo (v nadaljevanju: gorenjska regija) opravljene analitične dejavnosti. V osrednjem najobširnejšem delu prispevka so predstavljeni rezultati analize stanja ter razvojnih trendov izbranih vidikov gospodarskega in družbenega razvoja širšega mestnega območja gorenjske regije in gorenjske regije kot celote. V zaključnem delu prispevka je predstavljen povzetek analitičnih ugotovitev ter predlagani cilji in usmeritve za prihodnji razvoj širšega mestnega območja gorenjske regije. Vsebina članka temelji na prispevku avtorja pri pripravi *Priporočil za izdelavo urbanistične zasnove za regionalni prostorski plan* (Mušič idr., 2024a) in *Urbanistične zasnove za gorenjsko širše območje: Strokovne podlage za regionalni prostorski plan gorenjske regije* (Mušič idr., 2024b).

2 Pojmovne opredelitve in izhodišča

Ocena strateške vloge in položaja izbrane prostorske entitete oziroma skupnosti se lahko opravi z uporabo različnih pristopov/metod. Mednje lahko uvrstimo tudi metodi strateškega predvidevanja (ang. *strategic foresight*) in strateškega prostorskega načrtovanja (ang. *strategic spatial planning*).

Strateško predvidevanje je sistematičen pristop, ki ga države, lokalne skupnosti in podjetja uporabljajo za predvidevanje ter pripravo na morebitne prihodnje dogodke, priložnosti in izzive. Vključuje razumevanje nastajajočih trendov, raziskovanje različnih scenarijev prihodnosti ter ugotavljanje posledic za strateško načrtovanje in sprejemanje odločitev. Cilj strateškega predvidevanja je povečati odpornost, prilagodljivost in dolgoročno uspešnost s proaktivnim oblikovanjem prihodnosti, ne pa le z odzivanjem na potekajoče dogodke in procese. Različni avtorji ta pojem opredeljujejo različno. Ben R. Martin (1995: 140) ga razlaga kot »proces, ki sistematično poskuša pogledati v dolgoročno prihodnost znanosti, tehnologije, gospodarstva in družbe za opredelitev področja strateških raziskav in na-

stajajočih splošnih tehnologij, ki bodo predvidoma prinesle največje gospodarske in družbene koristi«. Frans Berkhout in Julia Hertin (2002: 38) opredelujeta »strateško predvidevanje kot način razmišljanja o prihodnosti, ugotavljanja priložnosti in nevarnosti, ki se lahko pojavijo v prihodnjih letih in desetletjih«. Joseph Voros (2005) strateško napovedovanje tesno povezuje s strateškim načrtovanjem. Model predvidevanja je po njegovem mnenju sestavljen iz štirih elementov: vnosov (inputov), predvidevanj, rezultatov (outputov) in priprave predloga strategije. Predlog strategije je zadnji del te modelne zanke, ki ga obravnavajo in sprejmejo nosilci odločanja.

Če povežemo in povzamemo različne opredelitve, lahko kot ključne sestavine strateškega predvidevanja lahko opredelimo te:

1. Ocena stanja in trendov na vseh relevantnih področjih ter prepoznavanje zgodnjih znakov morebitnih sprememb ali motenj, ki morda niso takoj vidne, vendar bi lahko imele pomembne vplive v prihodnosti.
2. Priprava več verjetnih scenarijev prihodnosti na podlagi različnih kombinacij trendov in izzivov ter ocenjevanje mogočega vpliva vsakega scenarija na ključna obravnavana področja, njihovo celoto in opredelitev strateških odzivov.
3. Priprava vizije z opredelitvijo zelenih rezultatov in ciljev v prihodnosti ter izvajanje pristopa načrtovanja za nazaj, s katerim se opredelijo pristopi in koraki, ki so potrebni za njeno uresničenje.
4. Priprava strategije z oblikovanjem ter ocenjevanjem različnih strateških možnosti in poti za usmerjanje v želeno prihodnost in načrtovanje ukrepov za izvajanje izbranih strategij.
5. Redno spremljanje trendov, znamenj sprememb in ključnih kazalnikov za ohranjanje povezanosti s spremembami ter prilagajanje sprejetih strategij in načrtov novim spoznanjem in informacijam.

Strateško prostorsko načrtovanje je celovit pristop k načrtovanju, ki se osredinja na dolgoročno prostorsko ureditev ter razvoj regij, mest in mestnih območij. Združuje različne vidike prostorskega, gospodarskega, okoljskega in družbenega načrtovanja, da bi ustvarilo skladen okvir za trajnostni razvoj. Louis Albrechts in Alessandro Balducci (2013: 20–21) navajata številne lastnosti, ki so značilne za strateško prostorsko načrtovanje:

1. Strateško prostorsko načrtovanje pomeni prehod od celovitega (racionalističnega) načina načrtovanja k načrtovanju, ki temelji na vizionarski izbirlivosti. Pri strateškem načrtovanju se celostni pogled oblikuje bolj s široko dolgoročno vizijo kot s celovito analizo sedanjega stanja. Imeti strategijo pomeni izbirati, določati prednostne naloge in se osredin-

jati na podlagi vizionarskega določanja ciljev. Zahteva po izčrpnih informacijah lahko po mnenju avtorjev ovira prepoznavanje bistvenih vprašanj v ozadju vseh vrst podatkov.

2. Strateško prostorsko načrtovanje pomeni premik z usmerjenosti v načrtovanje (»blueprint načrtovanje«) na usmerjenost k delovanju. Strateško prostorsko načrtovanje je povezano z ustvarjanjem zagona k spremembam, ne pa z odzivnim urejanjem pobud s strani »zunanjih« deležnikov. Ukvarja se s stalnim upravljanjem sprememb in ne z načrtovanjem kot posebnim opravilom.

3. Strateško načrtovanje pomeni sprejemanje dinamičnih opisov problemov namesto statičnih. V naši zapleteni urbani stvarnosti imamo opravka z nastajajočimi pojavi, prepletenimi procesi upravljanja in razvoja ter spreminjajočimi se povezavami, ki jim funkcionalistično načrtovanje in hierarhično urejanje območij in storitev ne nudita več zadostnih orodij za načrtovanje.

4. Sprejemanje dinamičnih opisov problemov pomeni tudi premik od iluzije gotovosti k delovanju v negotovosti.

Med strateškim predvidevanjem in strateškim prostorskim načrtovanjem so številne podobnosti, zaradi česar ju je včasih težje ločevati. Najpomembnejše so:

1. Dolgoročna usmeritev

Strateško predvidevanje se osredinja na predvidevanje ter pripravo na prihodnje spremembe in negotovosti v dolgoročnem obdobju 10–50 let. Strateško prostorsko načrtovanje pripravlja dolgoročne načrte za prostorske ureditve na državni, regionalni in lokalni ravni običajno za obdobje 10–20 let.

2. Celostne in sistemske perspektive

Strateško predvidevanje obravnava širšo sliko in upošteva medsebojno povezanost različnih dejavnikov in trendov, ki bi lahko vplivali na prihodnost. Strateško prostorsko načrtovanje obravnava celosten pogled na določeno območje in upošteva soodvisnost med rabo zemljišč, infrastrukturo, okoljem in družbenogospodarskimi dejavniki.

3. Poudarek na strateškem razmišljanju

Strateško predvidevanje spodbuja strateško premišljevanje z izpodbijanjem samoumljivih in iz obstoječega stanja izhajajočih predpostavk. Z raziskovanjem alternativnih prihodnosti spodbuja proaktivni pristop k prihodnjim izzivom. Pri strateškem prostorskem načrtovanju se spodbuja strateško razmišljanje z načrtovanjem zelene prihodnje prostorske ureditve in pripravo načrtov za njeno doseganje ob upoštevanju različnih strateških dejavnikov.

4. Prilagodljivi in prožni okvir

V okviru strateškega predvidevanja sta poudarjeni prožnost in prilagodljivost, ki organizacijam ter teritorialnim skupnostim omogočata prilagajanje strategij na podlagi novih informacij in spreminjajočih se razmer. Strateško prostorsko načrtovanje zagotavlja prilagodljiv okvir za

prostorski razvoj, ki omogoča prilagoditve glede na razvoj okoliščin in nove priložnosti ali izzive.

5. Priprava scenarijev

Strateško predvidevanje uporablja pripravo scenarijev za raziskovanje več mogočih prihodnosti in njihovih posledic za strateško odločanje. Strateško prostorsko načrtovanje uporablja analizo scenarijev za predvidevanje različnih vzorcev prostorskega razvoja in ocenjevanje njihovih vplivov na izbrano teritorialno skupnost.

6. Podpora politiki in odločanju

S strateškim predvidevanjem se zagotavljajo strateški vpogledi in priporočila za podporo oblikovalcem politik pri sprejemanju informiranih odločitev o prihodnjih usmeritvah in prednostnih nalogah. Strateško prostorsko načrtovanje ponuja strukturiran okvir, smernice in politike za usmerjanje regionalnega razvoja in odločitev o rabi zemljišč.

Med pristopoma so tudi razlike. Najpomembnejše so:

1. Področje uporabe

Strateško predvidevanje ima širši in prožnejši obseg, saj raziskuje široko paleto mogočih prihodnosti in strateških odzivov. Strateško prostorsko načrtovanje pa je bolj osredinjeno ter se ukvarja zlasti s fizičnimi in funkcionalnimi vidiki prostorske organizacije dejavnosti na določenem območju.

2. Časovno obzorje

Strateško predvidevanje pogosto »vidi« dlje v prihodnost (20–50 let ali več). Strateško prostorsko načrtovanje ima običajno kot časovni okvir opredeljeno srednje- do dolgoročno obdobje (10–20 let).

3. Pristop

Strateško predvidevanje je bolj prilagodljivo in dinamično ter omogoča sprotne spreminjanje na podlagi novih informacij in spreminjajočih se okoliščin. Strateško prostorsko načrtovanje je bolj strukturirano in regulativno, saj določa natančne smernice in okvire za razvoj.

4. Usmerjenost k rezultatom

Strateško predvidevanje ustvarja strateške možnosti in načrte za nepredvidljive razmere. Strateško prostorsko načrtovanje ustvarja konkretne prostorske načrte in regulativne okvire.

V veljavnih razvojnih in prostorskih dokumentih Republike Slovenije kot tudi v področni zakonodaji nismo našli nedvoumnih opredelitev pojmov strateško predvidevanje in strateško prostorsko načrtovanje. Zaradi tega smo v nadaljevanju pripravili svojo opredelitev pojma strateško prostorsko načrtovanje, ki se smotrno navezuje na lastno opredelitev pojma prostorsko načrtovanje in smiselno vključuje elemente strateškega predvidevanja.

Lastno opredelitev pojma prostorsko načrtovanje in strateško prostorsko načrtovanje predstavljamo v nadaljevanju. »**Prostorsko načrtovanje** je proces, v katerem se po eni strani ‚uprstorijo‘ (umestijo v prostor) gospodarske, socialne, kulturne in ekološke politike družbe, po drugi strani pa prispeva k njihovemu medsebojnemu usklajevanju in uravnoveženju. S tem dosegamo bolj racionalno in trajnostno rabo prostora. Prostorsko načrtovanje je hkrati znanstvena disciplina, upravni postopek in politika, ki temelji na interdisciplinarnem in celovitem pristopu, usmerjenem v uravnovežen razvoj in fizično organizacijo prostora v skladu z razvojno strategijo. Zato je pomemben dejavnik za spodbujanje trajnostnega razvoja in izboljšanje kakovosti življenja. Rezultat prostorskega načrtovanja je prostorski načrt.« (Gulič, 2022: 14–15)

Strateško prostorsko načrtovanje je v prihodnost usmerjen pristop, ki združuje analizo trendov, načrtovanje scenarijev in pripravo vizije z aktivnim vključevanjem zainteresiranih udeležencev za oblikovanje prožnih in odpornih strategij prostorskega razvoja. Strateško prostorsko načrtovanje s predvidevanjem prihodnjih družbenih, gospodarskih in okoljskih izzivov in priložnosti zagotavlja trajnostni in prilagodljiv razvoj, ki se usklajuje s spreminjajočimi se okoliščinami in različnimi potrebami skupnosti. Rezultat strateškega prostorskega načrtovanja je strateški prostorski načrt (Mušič idr., 2024c). V *Zakonu o urejanju prostora* (ZUreP-3, Ur. l. RS, št. 199/2021) se sicer uporablja podoben izraz, in sicer prostorski strateški akt.

V besedilu uporabljamo tudi pojem širše **mestno območje** (v nadaljevanju: ŠMO). V razvojnih strateških in prostorskih dokumentih je mogoče najti različne opredelitve pojma ŠMO.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050 (v nadaljevanju: SPRS 2050) ŠMO opredeljuje kot (Bartol idr., 2023):

- funkcionalno povezano gravitacijsko območje enega ali več središč, znotraj katerega potekajo vsakodnevne selitve prebivalstva (na primer zaradi dela ali oskrbnih dejavnosti), kar povzroča obsežne prometne tokove;
- jedrni del funkcionalnih urbanih območij, znotraj katerih lahko delujejo oblikovana somestja v podporo funkcij-skim povezavam med središči.

Uredba o prostorskem redu Slovenije (Ur. l. RS, št. 122/2004) v 22. členu ŠMO opredeljuje kot največjo enoto policentričnega omrežja poselitve na državni ravni, ki poselitvena območja naselij med seboj in z njihovim zaledjem povezuje tako, da:

- prometna povezanost s hitrimi povezavami javnega potniškega prometa in cestnimi povezavami praviloma omogoča polurno dostopnost iz središč okoliških občin do osrednjega mesta ŠMO;
- se usklajeno načrtujejo dejavnosti, ki se komplementarno dopolnjujejo v različnih naseljih znotraj ŠMO, in dejav-

nosti, ki služijo celotnemu območju (transportno-logistični center, objekti in naprave za ravnanje z odpadki, letališče ipd.);

- se sistem krajine znotraj ŠMO povezuje z zelenimi sistemi naselij.

Urbanistični terminološki slovar ŠMO opredeljuje kot območje okoli mesta, ki je z njim tesno povezano zaradi vsakodnevnih selitev, oskrbe in drugih dejavnosti (Mihelič idr., 2015, povzeto po Mušič idr., 2024a).

3 Analiza stanja in razvojnih trendov

3.1 Prostorski vidiki gospodarskega in družbenega razvoja ŠMO gorenjske regije in gorenjske regije kot celote

3.1.1 Izbor in predstavitev pojasnjevalne vrednosti kazalnikov

Načeloma se prostorski vidiki gospodarskega in družbenega razvoja nanašajo na teritorialne razsežnosti ter porazdelitev gospodarskih dejavnosti in družbenih učinkov na določenem območju. To običajno vključuje analizo, kako lokacija, regionalni viri, gospodarska javna infrastruktura in regionalne/lokalne politike vplivajo na razvoj, blaginjo skupnosti in kakovost življenja njenih prebivalcev. S proučevanjem omenjenih dejavnikov poskuša prostorski pristop razumeti razlike, odčitati trende in spodbujati pripravo strategij, ki obravnavajo regionalne izzive ter izkoriščajo regionalne/lokalne prednosti, kar na koncu prispeva k bolj pravičnemu in trajnostnemu gospodarskemu in družbenemu napredku določenega območja.

V primeru analize vidikov prostorskega in družbenega razvoja ŠMO gorenjske regije smo se, zaradi pomanjkanja primernih finančnih pogojev in potrebnega časa za izvajanje strokovnih dejavnosti, osredinili na kritično predstavitev nekaterih kazalnikov, za katere obstajajo javno dostopni podatkovni viri.

Stanje in trende na področju gospodarskega in družbenega razvoja ŠMO gorenjske regije smo želeli analizirati z uporabo teh kazalnikov: bruto domači proizvod in bruto dodana vrednost na ravni občin ter povprečna mesečna neto plača na prebivalca občin. Ker Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju: SURS) omenjenih kazalnikov na ravni občin ne izračuna, smo se odločili za »nadomestne« podatkovno dostopne kazalnike, in sicer za take, ki imajo širšo skupno pojasnjevalno moč. Po eni strani prikazujejo gospodarsko uspešnost občin in materialni standard njenih prebivalcev, po drugi pa nakazujejo blaginjo občin in kakovost življenja njenih prebivalcev.

Govorimo o teh kazalnikih:

1. povprečna mesečna neto plača po občinah (za leti 2005 in 2023);
2. neto prejeti dohodek po občinah (za leti 2014 in 2022);
3. stopnja registrirane brezposelnosti po občinah (za leti 2005 in 2024);
4. indeks delovne migracije po občinah (za leti 2000 in 2023);
5. delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov) po občinah prebivališča in občinah delovnega mesta (za leti 2000 in 2023);
6. osebe iz občin gorenjske regije, ki delajo v Republiki Avstriji in Republiki Italiji (za leti 2010 in 2023).

Pri vseh navedenih kazalnikih smo izbrali začetno in zadnje leto, za katero so se podatki zbirali oziroma objavljali.

V nadaljevanju predstavljamo, kakšna je pojasnjevalna vrednost posameznega kazalnika:

1. Kazalnik *povprečna mesečna neto plača po občinah* omogoča vpogled v gospodarski in socialni razvoj občine, saj izraža splošno raven dohodka in ekonomsko zdravje prebivalstva. Višje povprečne plače običajno kažejo na boljše zaposlitvene možnosti, višji življenjski standard in večjo gospodarsko blaginjo v občini. Nasprotno pa lahko nižji povprečni zaslužki kažejo na gospodarske izzive, kot so omejene zaposlitvene možnosti ali nižja produktivnost. Ta kazalnik pomaga tudi pri razumevanju porazdelitve dohodka in regionalnih razlik. Občine z bistveno višjimi ali nižjimi povprečnimi plačami v primerjavi z drugimi lahko opozorijo na področja ekonomske neenakosti, ki potrebujejo ciljno usmerjene ukrepe razvojnih politik. Poleg tega lahko to merilo osvetli zmožnost prebivalcev, da dostopajo do blaga in storitev, vlagajo v izobraževanje, zdravstveno varstvo in splošno kakovost življenja. Z analizo trendov povprečnega mesečnega neto zaslužka lahko raziskovalci in oblikovalci politik ocenijo učinkovitost gospodarskih politik, opredelijo območja rasti ter razvijejo strategije za spodbujanje uravnoteženega regionalnega razvoja in socialne enakosti.
2. Kazalnik *neto prejeti dohodek po občinah* pojasnjuje več ključnih vidikov gospodarskega in družbenega razvoja na določenem območju: 1. Gospodarska blaginja – omogoča vpogled v splošno gospodarsko blagostanje in uspešnost občine. Višje ravni neto dohodka kažejo močno lokalno gospodarstvo z znatnimi zaposlitvenimi možnostmi in potencialno višjimi plačami. 2. Življenjski standard prebivalcev – višji neto dohodki so običajno povezani z boljšim dostopom do osnovnih storitev, stanovanj, izobraževanja in zdravstvenega varstva, kar prispeva k višji kakovosti življenja. 3. Ekonomske razlike – s primerjavo

ravni neto dohodka v različnih občinah je mogoče ugotoviti gospodarske razlike in regije, ki morda potrebujejo ciljno usmerjeno gospodarsko podporo in razvojne pobude za odpravo neenakosti. 4. Naložbene in potrošniške zmogljivosti – višji neto dohodki kažejo večjo zmožnost gospodinjstev za potrošnjo in naložbe, kar lahko spodbudi rast lokalnih podjetij in gospodarsko dejavnost in privabi nadaljnje naložbe na območje. 5. Davčni prihodki in javne storitve – občine z višjimi neto dohodki imajo na splošno močnejšo davčno osnovo, ki omogoča boljše financiranje javnih storitev in infrastrukture, kar dodatno podpira socialni in gospodarski razvoj. 6. Gospodarski trendi in učinkovitost politik – spremljanje sprememb neto dohodka v daljšem času lahko omogoči vpogled v učinkovitost ekonomske politike na regionalni ravni.

3. Kazalnik *stopnja registrirane brezposelnosti po občinah* omogoča ključen vpogled v gospodarski in socialni razvoj določenega območja: 1. Gospodarsko zdravje – izraža splošno gospodarsko stanje občine. Visoke stopnje brezposelnosti kažejo gospodarske izzive, kot so nezadostno ustvarjanje delovnih mest, gospodarski upad ter neskladje med razpoložljivimi delovnimi mesti in usposobljenostjo delovne sile. 2. Dinamika trga dela – ta kazalnik pomaga razumeti dinamiko lokalnega trga dela, vključno z razpoložljivostjo delovnih mest, učinkovitostjo zavodov za zaposlovanje in vključevanjem delovne sile v lokalno gospodarstvo. 3. Raven dohodkov in revščina – višje stopnje brezposelnosti so pogosto povezane z nižjimi ravni dohodkov in večjo revščino, kar vpliva na življenjski standard in ekonomsko stabilnost prebivalcev. 4. Socialna stabilnost – vztrajno visoka stopnja brezposelnosti lahko vodi v socialno nestabilnost, vključno s povečano stopnjo kriminala, težavami z duševnim zdravjem in zmanjšano povezanostjo skupnosti. 5. Raven usposobljenosti in izobrazbe – stopnja brezposelnosti lahko opozori na vrzeli v izobrazbi in poklicnih veščinah med lokalnim prebivalstvom, kar izraža potrebo po usmerjenih programih izobraževanja in usposabljanja za izboljšanje zaposljivosti. 6. Učinkovitost politik – s spremljanjem sprememb stopnje brezposelnosti v daljšem časovnem obdobju lahko oblikovalci politik ocenijo učinkovitost ekonomskih in zaposlitvenih politik, kar pomaga prilagoditi strategije za ustvarjanje delovnih mest in razvoj delovne sile.
4. Kazalnik *indeks delovne migracije* je razmerje med številom delovno aktivnih prebivalcev (brez kmetov), ki imajo v občini delovno mesto, in delovno aktivnih prebivalcev (brez kmetov), ki imajo v tej občini stalno prebivališče, pomnoženo s 100. Kadar je v neki občini število delovnih mest enako številu tam živečega delovno aktivnega prebivalstva, ima občina izravnano bilanco (indeks okoli

100) in lahko sklepamo, da je zato dnevnih selitev malo, saj se tam bivajoče prebivalstvo večinoma lahko zaposli v domači občini. Pri primanjkljaju delovnih mest v neki občini si domače delovno aktivno prebivalstvo običajno poišče delo zunaj občine bivanja, kar pomeni, da je dnevnih migracij več, zato lahko občino označimo kot »bivalno občino«, saj v glavnem prebivalci v njej bivajo, na delo pa hodijo drugam. Kadar pa je delovnih mest več, kot ima občina na voljo delovno aktivnega prebivalstva zanje, občina poskuša pritegniti delovno aktivno prebivalstvo iz drugih občin (v regiji in zunaj nje), torej gre za imigracijsko občino, ki jo zato lahko označimo kot »delovno občino«, v katero hodi prebivalstvo na delo, biva pa drugje (prirejeno po Vrišer, 1990; Pečar, 2008).

5. Kazalnika *delovne migracije po občinah* in *delovno aktivno prebivalstvo po občinah* prebivališča in občinah delovnega mesta omogočata koristen vpogled v gospodarski in socialni razvoj določenega območja: 1. Gospodarske priložnosti – visoka stopnja delovne migracije v občini običajno kaže dobre gospodarske priložnosti, kot so razpoložljivost delovnih mest, višje plače in privlačni delovni pogoji. Nasprotno pa visoka stopnja odseljevanja kaže gospodarske izzive ali pomanjkanje priložnosti. 2. Dinamika prebivalstva – pomaga razumeti demografske spremembe, kot sta rast in upadanje števila prebivalcev. Priseljevanje lahko povzroči rast prebivalstva, večje povpraševanje po stanovanjih, storitvah in infrastrukturi, odseljevanje pa lahko povzroči upad prebivalstva in morebitno gospodarsko stagnacijo. 3. Regionalne razlike – ta kazalnik poudarja razlike med različnimi občinami. Območja z visokim priseljivanjem so pogosto gospodarsko živahna, medtem ko tista z visokim odseljevanjem morda potrebujejo ciljno usmerjene pobude za gospodarski razvoj, da se odpravijo osnovne težave. 4. Razporeditev znanj in spretnosti – vzorci delovne migracije lahko razkrivajo trende v porazdelitvi znanj in spretnosti. Regije, ki privabljajo kvalificirane delavce, lahko na primer kažejo prisotnost visokotehnoloških industrij ali izobraževalnih ustanov, medtem ko lahko odseljevanje kvalificirane delovne sile nakazuje beg možganov. 5. Socialno vključevanje – to lahko vpliva na družbeno dinamiko, zato so potrebne učinkovite politike vključevanja, ki zagotavljajo uspešno asimilacijo prišlekov v skupnost, kar lahko vpliva na socialno kohezijo in razvoj skupnosti. 6. Infrastruktura in storitve – spremembe delovne migracije lahko obremenijo ali zmanjšajo pritisk na lokalno infrastrukturo in storitve. Hitro priseljevanje lahko zahteva širitev stanovanjskih, prometnih, zdravstvenih in izobraževalnih storitev, medtem ko lahko odseljevanje privede do premalo izkoriščenih virov. 7. Gospodarska odpornost – sposobnost občine, da pritegne ali zadrži delovno silo, lahko

izraža njeno gospodarsko odpornost in prilagodljivost na spreminjajoče se gospodarske razmere, kot so spremembe v industriji ali tehnološki napredek.

6. Kazalnik osebe iz občin gorenjske regije, ki delajo v Republiki Avstriji in Republiki Italiji izraža iskanje boljših delovnih priložnosti, višjih plač ali boljših delovnih pogojev v sosednjih državah, kar lahko nakazuje pomanjkanje primernih delovnih mest v posameznih delih gorenjske regije. Dohodek iz tujine pozitivno vpliva na povečanje potrošnje in splošnega življenjskega standarda območij v regiji, s katerih prebivalstvo odhaja na delo v tujino.

Kot je razvidno iz opisa pojasnjevalne vrednosti posameznih izbranih kazalnikov, se vsi kazalniki medsebojno večinoma vsebinsko prepletajo, kar daje spodobno podlago za to, da bo analiza njihovih podatkov ponudila uporabno osnovo za njihovo interpretacijo na strateški ravni.

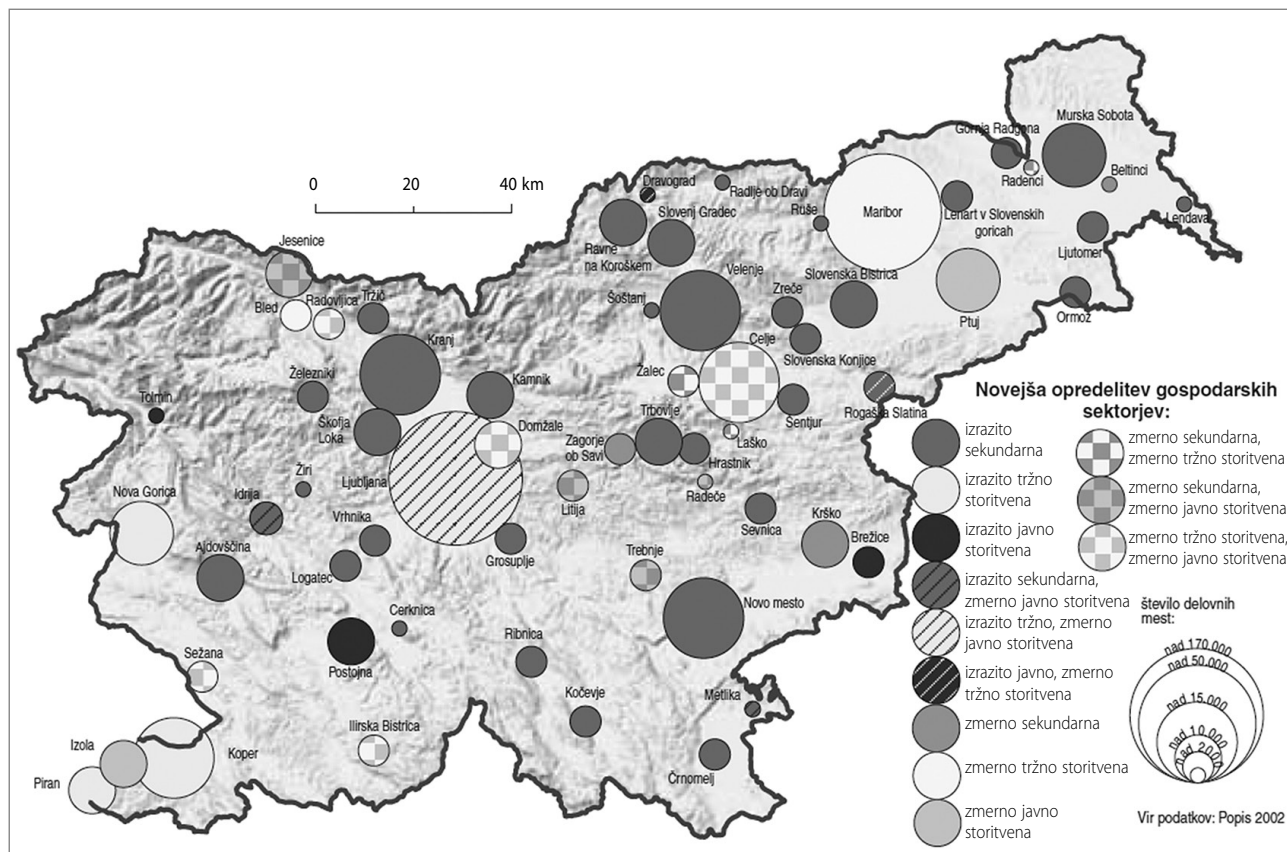
Preden bomo opisali izbrane kazalnike za novejšo časovno obdobje (večinoma za obdobje 2007–2023), bomo v sintezni obliki predstavili nekatere pomembne prostorske značilnosti gospodarskega razvoja gorenjske regije, ki so značilne za prejšnje obdobje na prehodu iz 20. v 21. stoletje. To nam bo

olajšalo razumevanje razvojnih sprememb, ki potekajo do današnjih dni.

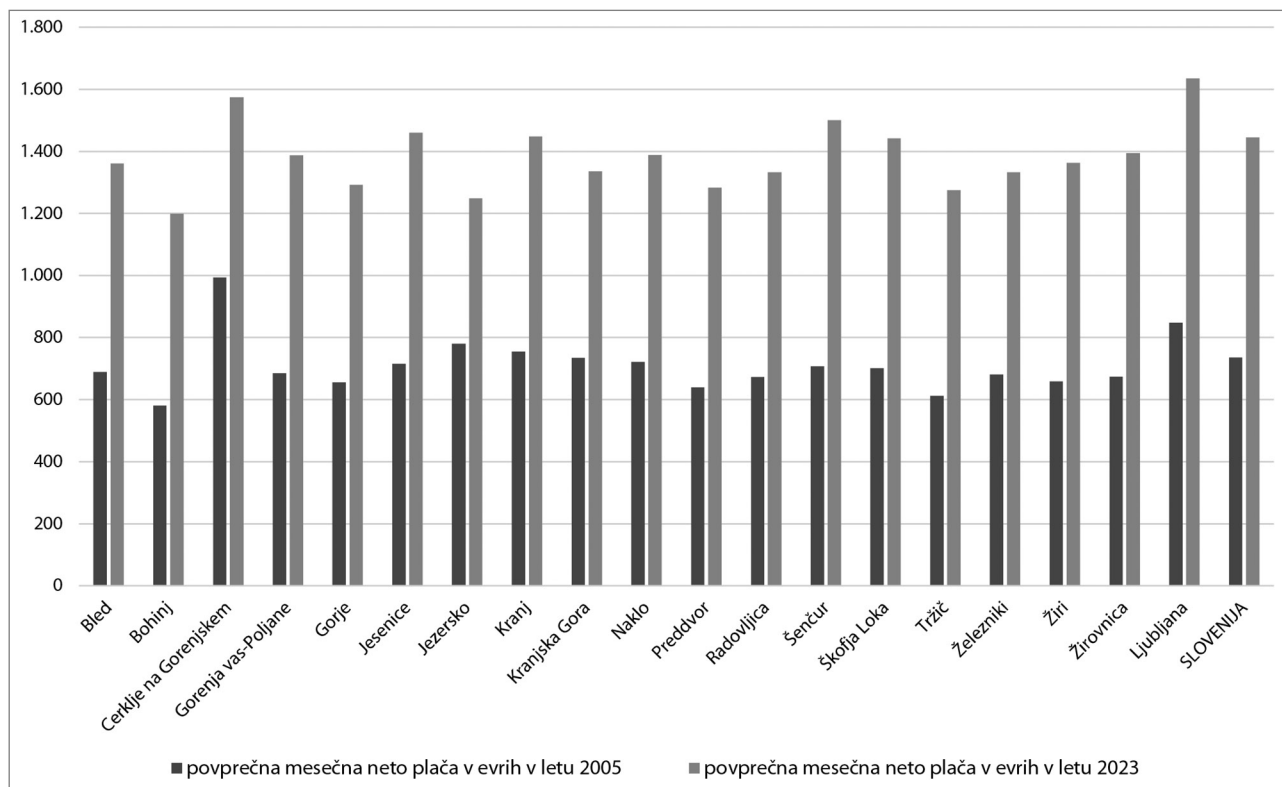
3.1.2 Pogled na polpreteklo zgodovino

Današnje življenje v gorenjski regiji je močno zaznamovano z njeno industrijsko preteklostjo, saj je industrija oblikovala gospodarski in splošni razvoj regije v preteklem stoletju. Konec osemdesetih let so se pojavile težave v podjetjih zaradi razmer v prejšnjem desetletju, ko je gospodarska uspešnost temeljila na povečevanju proizvodnje in delu priseljenih delavcev iz drugih jugoslovanskih republik. Z osamosvojitvijo Slovenije in izgubo jugoslovanskega trga so številna podjetja zašla v težave, ki so jih poskušala reševati s prestrukturiranjem, vendar so sledili številni stečaji. Kljub temu so nekateri obrati zrasli v velika proizvodna podjetja. Do konca 20. stoletja je gorenjsko gospodarstvo še vedno temeljilo na velikih industrijskih podjetjih in uspešnih izvoznikih, hkrati pa se je vse bolj preusmerjalo v storitvene dejavnosti (več o tem Mugerli idr., 2016).

»Deindustrializacija in terciarizacija sta tesno povezana in sočasna procesa, pri čemer se pomen industrije spreminja in zmanjšuje, povečuje pa se pomen storitev, ki lahko postanejo tudi temelj mestnega gospodarstva.« (Bole, 2008: 5) Stanje ob

Slika 1: Novejša opredelitev gospodarskih sektorjev (vir: Bole, 2008)

Slika 2: Grafični prikaz *povprečne mesečne neto plače* po občinah gorenjske regije ter za MOL in Slovenijo za leti 2005 in 2023 (vir: SURS, 2024)

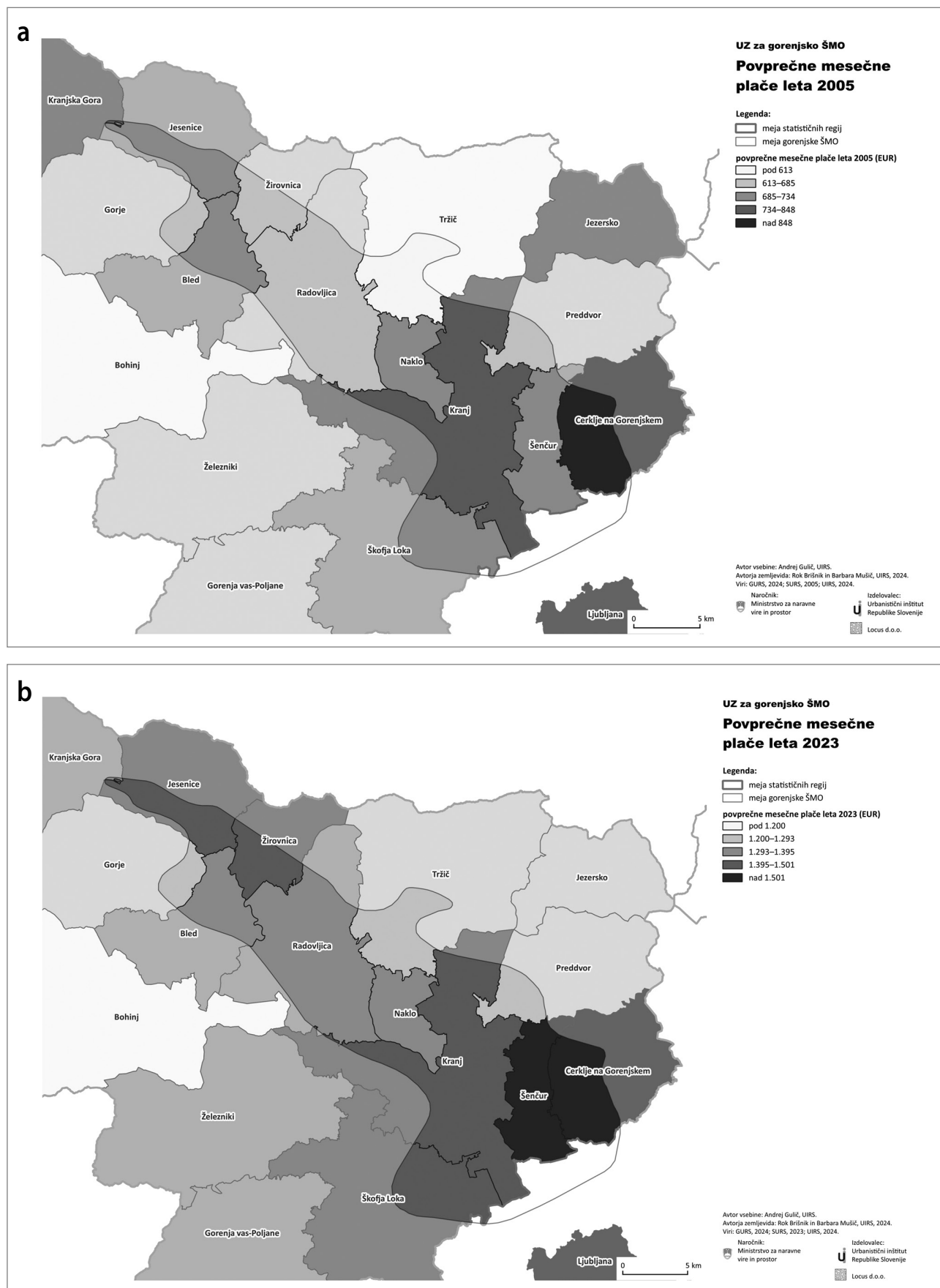
koncu 20. in začetku 21. stoletja prepričljivo ponazarja slika 1, na kateri je prikazan poskus novejšje opredelitve gospodarskih sektorjev na ravni občin pomembnih urbanih središč Slovenije, med njimi tudi gorenjske regije. Kot je razvidno s slike 1, je še leta 2002 v večini občin s središči v ŠMO gorenjske regije (območje ŠMO je na sliki shematsko označeno v obliki elipse) in tudi v drugih središčih regije prevladoval sekundarni gospodarski sektor (proizvodne dejavnosti). Izjemi sta bili občina Bled s prisotnostjo izrazito tržnega storitvenega sektorja (predvsem turizem) in občina Radovljica s prisotnostjo zmerne tržnega storitvenega sektorja. V drugih občinah, razen v občini Jesenice, je prevladovala izrazito sekundarna dejavnost (Bole, 2008). Po letu 2002 so se procesi deindustrializacije in terciarizacije gorenjske regije pospešili ob stečajih/likvidacijah številnih podjetij z nekoč prepoznavnimi blagovnimi znamkami. Naj omenimo le nekatera izmed njih: Vezanine Bled (2008), IBI Industrija bombažnih izdelkov Kranj (2008), Gorenjska oblačila Kranj (2007), Kroj Škofja Loka (2008), Gradis Škofja Loka (2011) in Seaway Yachts Zapuže (2015). Veliko odvečne delovne sile je pritegnila Mestna občina Ljubljana (v nadaljevanju: MOL), ki je bila že leta 2002 izrazito tržna in zmerne javnostoritvena občina. Gorenjska regija je po tem obdobju nadaljevala pospešeno deindustrializacijo in terciarizacijo gospodarskih dejavnosti, veliko njenih zaposlenih pa je našlo delovno mesto zunaj kraja bivanja v drugih središčih ŠMO gorenjske regije in tudi zunaj meja gorenjske

regije, predvsem v MOL in drugih središčih Osrednjeslovenske statistične regije (v nadaljevanju: osrednjeslovenske regije). Več o tem v nadaljevanju prispevka.

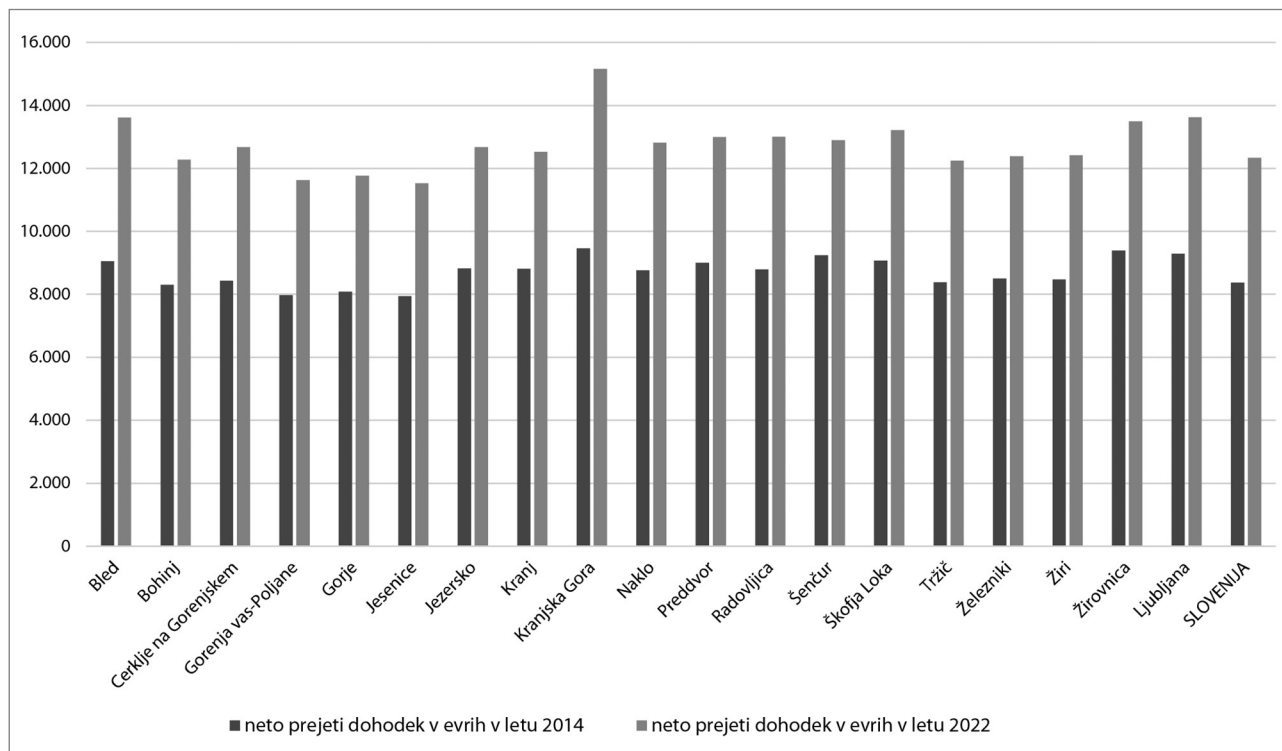
3.1.3 Predstavitev in interpretacija vrednosti kazalnika povprečna mesečna neto plača po občinah

Kot smo predstavili že pri opisu uporabljenih kazalnikov, ta kazalnik, ki izraža raven dohodka, zaposlitvene možnosti in življenjski standard prebivalcev, omogoča vpogled v gospodarsko blaginjo in uspešnost določenega območja. Višji povprečni dohodki običajno kažejo močno lokalno gospodarstvo, boljše kakovost življenja ter večjo zmožnost potrošnje in naložb, medtem ko lahko nižji povprečni dohodki opozarjajo na gospodarske izzive in morebitne razlike.

S slik 2, 3a in 3b je razvidno, da se je v obravnavanem 18-letnem obdobju višina povprečnih mesečnih neto plač po občinah podvojila. Plače ne zaostajajo veliko za državnim povprečjem, v nekaterih primerih ga tudi presegajo, nekoliko pa zaostajajo za višino plač v MOL. Plače so najvišje v občinah Cerklje na Gorenjskem in Šenčur, ki sta v ŠMO gorenjske regije, v SPRS 2050 (Bartol idr., 2023) pa nista opredeljeni kot območji središč višjega ranga, ki opredeljujejo ŠMO, kot so občine Kranj, Škofja Loka, Jesenice, Radovljica in Tržič.

Slika 3: Kartografski prikaz povprečne mesečne neto plače po občinah gorenjske regije in za MOL za leti 2005 (a) in 2023 (b) (vir: SURS, 2024)

Slika 4: Grafični prikaz *neto prejetega dohodka prebivalcev* po občinah gorenjske regije, za MOL in Slovenijo za leti 2014 in 2022 (vir: SURS, 2024)

Ta podatek lahko posredno nakazuje privlačnost manjših občin v ŠMO gorenjske regije, ki imajo zagotovljeno kakovostno dostopnost predvsem z (avto)cestnim omrežjem in bližino letališča za mednarodni zračni promet. Bližina zadnjega ustvarja pogoje za izboljšano logistiko za podjetja, ki potrebujejo hitro in zanesljivo dostavo blaga, širjenje poslovnih con, razvoj turistične infrastrukture, povečanje turističnega prometa in podobno. Hkrati ima to lahko tudi negativne vplive, kot so posegi na (varovana) kmetijska in gozdna zemljišča, varovana območja in območja naravnih vrednot, spreminjanje tradicionalnih poselitvenih vzorcev in širjenje suburbanizacijskih procesov.

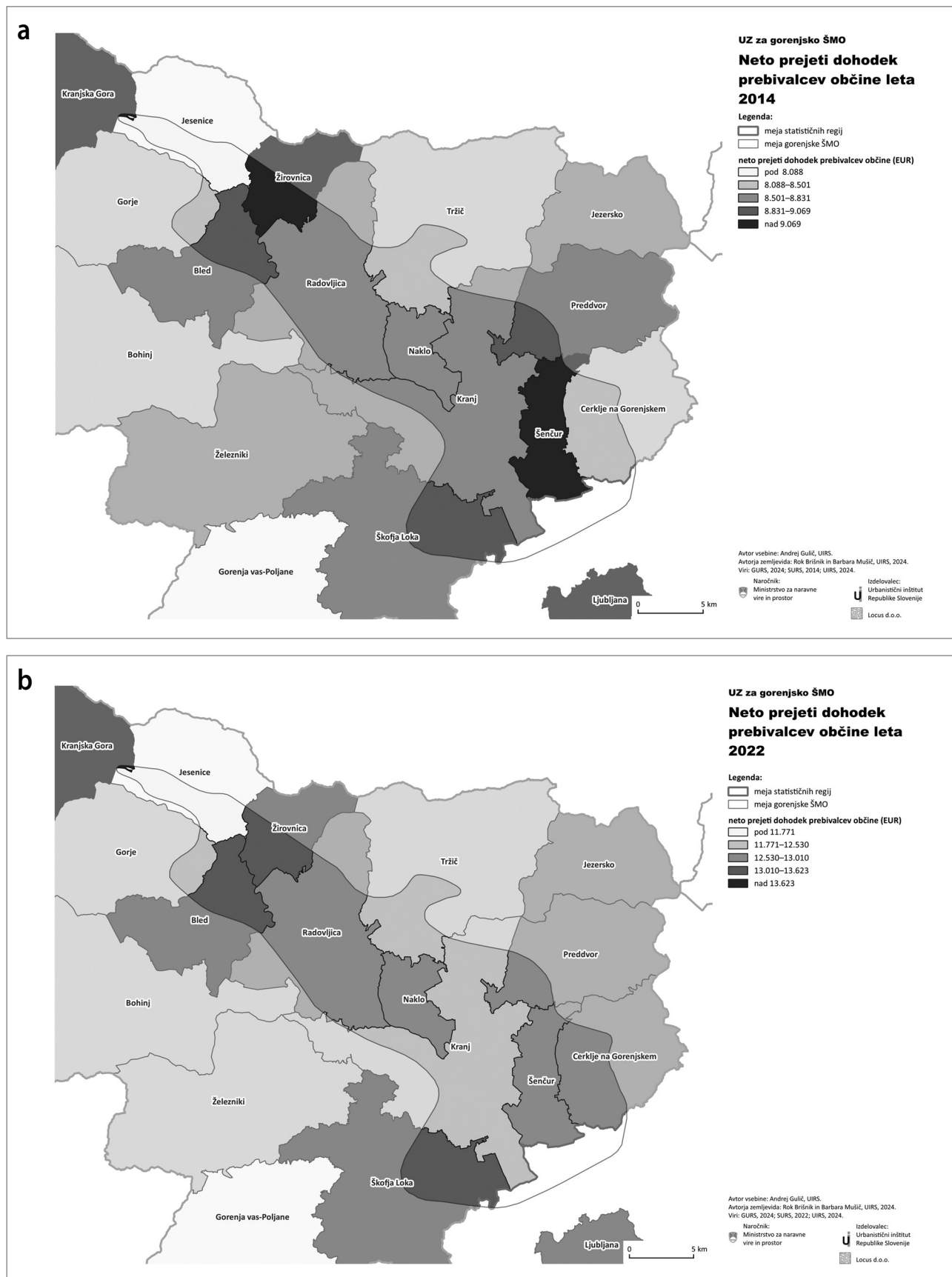
3.1.4 Predstavitev in interpretacija vrednosti kazalnika *neto prejeti dohodek prebivalcev po občinah*

Ta kazalnik^[1] je merilo gospodarske blaginje in življenjskega standarda na določenem območju, saj izraža povprečen razpoložljiv dohodek prebivalcev po odbitku davkov in prispevkov. Višje ravni neto dohodka kažejo večjo gospodarsko blaginjo, boljše zaposlitvene možnosti in višji življenjski standard, nižje ravni neto dohodka pa gospodarske izzive in morebitne regionalne razlike. Ta kazalnik pomaga oblikovalcem politik pri ocenjevanju regionalnega gospodarskega zdravja, prepoznavanju področij, ki potrebujejo podporo, ter razvoju ciljno usmerjenih strategij za spodbujanje pravičnega in trajnostnega razvoja.

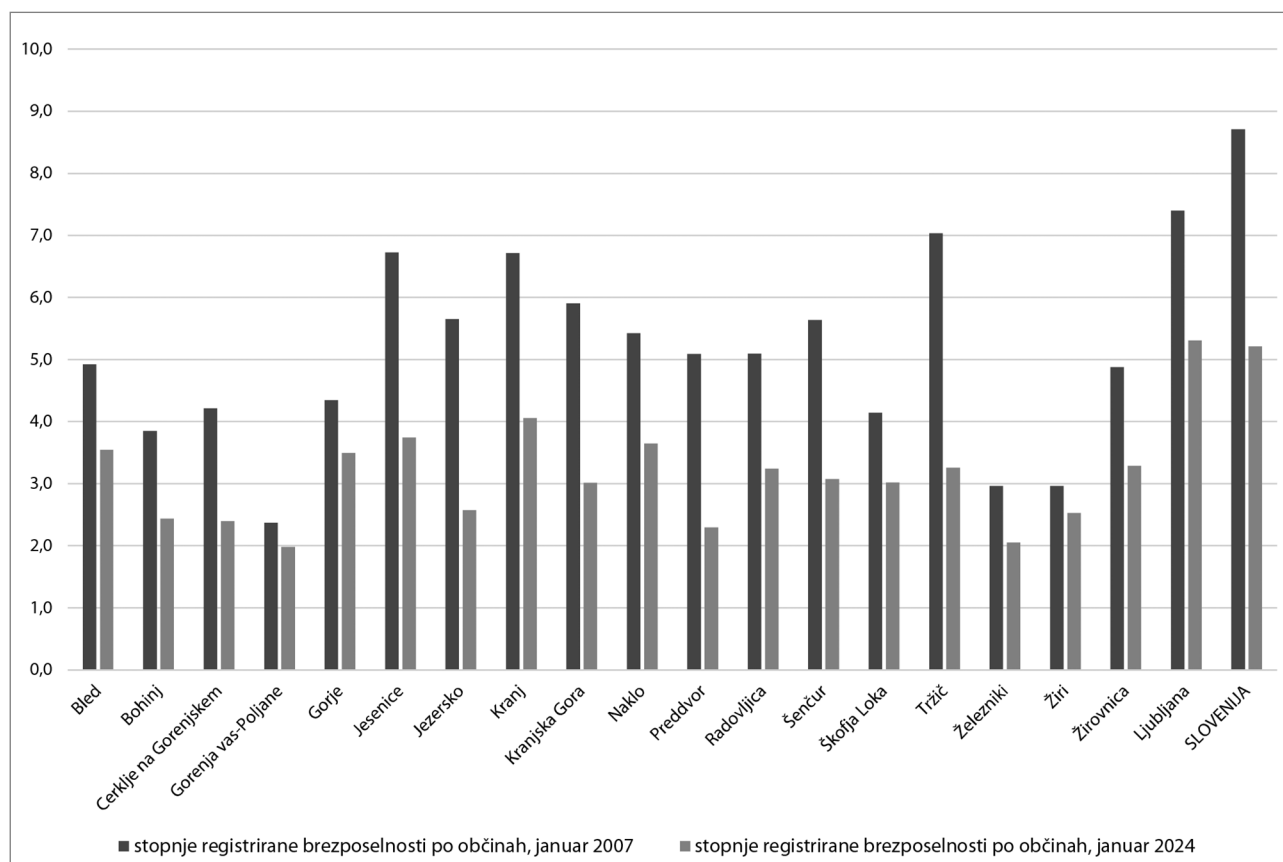
Neto prejeti dohodek prebivalcev občin gorenjske regije se je v obdobju 2014–2022 zvišal z nekaj več kot 8.000 evrov na leto na nekaj več kot 12.000 na leto, v nekaterih občinah pa celo na več kot 14.000 evrov (slike 4, 5a in 5b). Med občinami, ki izstopajo po višini prejetega dohodka prebivalcev, sta prepoznavni turistični občini Kranjska Gora in Bled. Zadnja spada v ŠMO gorenjske regije, občina Kranjska Gora pa ne. Večina drugih občin presega državno povprečje, nobena razen prej omenjenih pa ne presega vrednosti prejetega dohodka prebivalcev MOL. Od občin, središč katerih tvorijo ŠMO gorenjske regije, imajo najnižji dohodek prebivalci Občine Jesenice. Iz podatkov je mogoče sklepati, da so možnosti za povečanje dohodka iz drugih virov (npr. dohodek iz premoženja in kapitala), poleg dohodka iz dela večje v manjših in predvsem turistično razvitih središčih občin na obrobju in predvsem zunaj ŠMO gorenjske regije. To vzpostavlja primerjalno ugodnejše objektivne pogoje za doseganje višje stopnje blaginje, življenjskega standarda in kakovosti življenja zunaj glavnih središč ŠMO gorenjske regije.

3.1.5 Predstavitev in interpretacija vrednosti kazalnika *stopnja registrirane brezposelnosti po občinah*

Navedeni kazalnik prikazuje stanje in procese na lokalnem trgu dela. Visoke stopnje brezposelnosti kažejo gospodarske izzive, kot so omejene možnosti zaposlovanja, ter morebitne socialne probleme, kot sta večja revščina in slabša kakovost življenja,

Slika 5: Kartografski prikaz *neto prejetega dohodka prebivalcev* po občinah gorenjske regije in za MOL za leti 2014 (a) in 2022 (b) (vir: SURS, 2024)

Slika 6: Grafični prikaz stopnje registrirane brezposelnosti (v odstotnih deležih) po občinah gorenjske regije, za MOL in Slovenijo za leti 2007 in 2024 (vir: SURS, 2024)

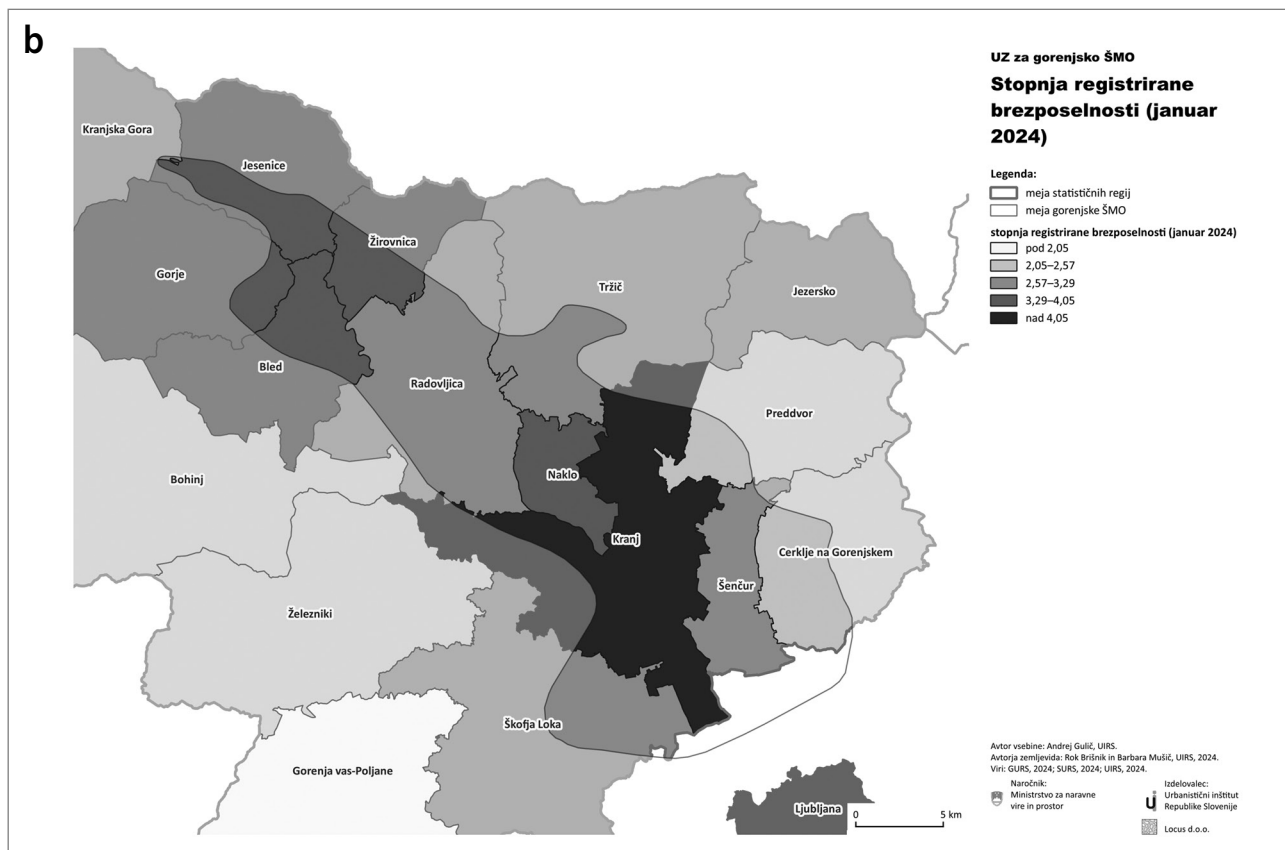
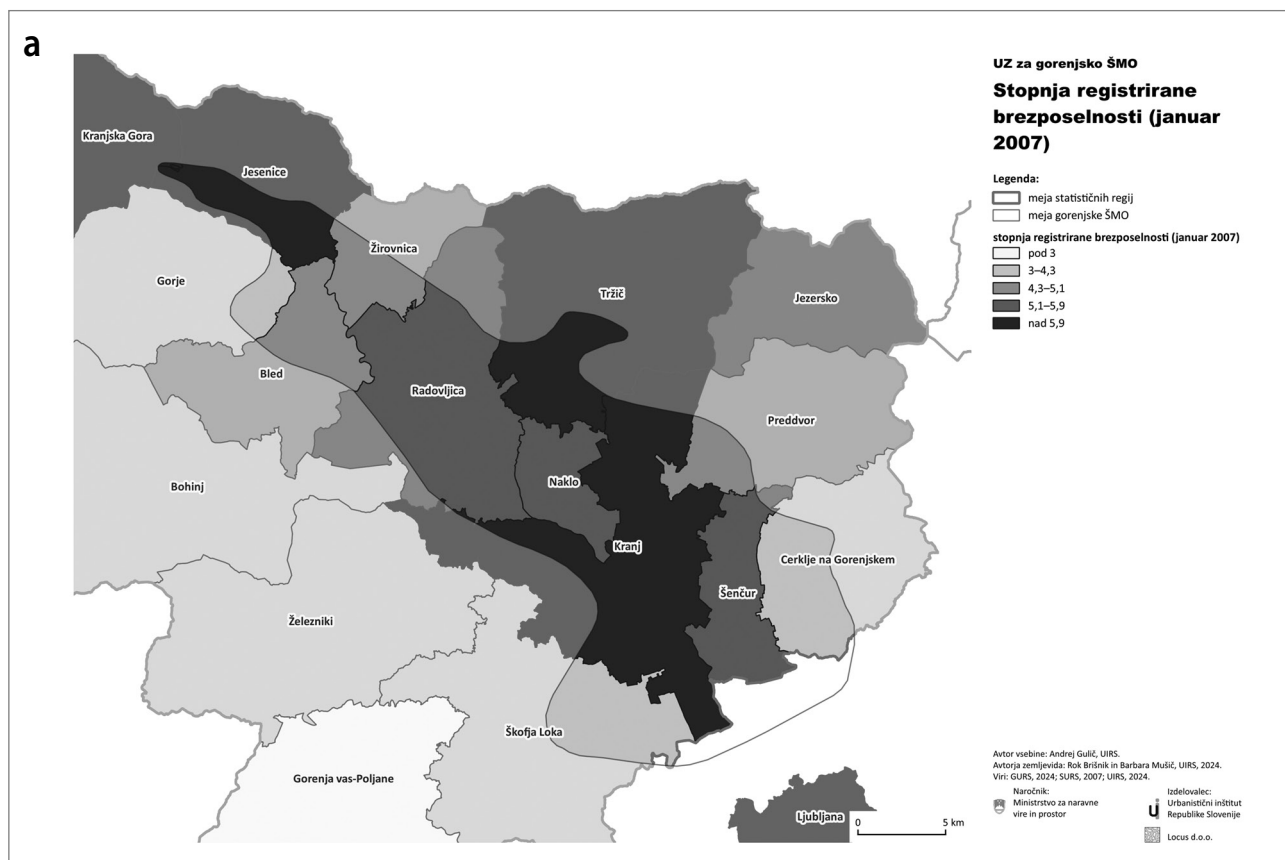
nizke stopnje pa močno gospodarstvo z veliko možnostmi za poslovanje. To merilo pomaga oblikovalcem politik opredeliti območja, ki potrebujejo gospodarsko podporo in izboljšanje ponudbe zaposljive delovne sile, kar omogoča usmerjene posege za spodbujanje gospodarske stabilnosti in rasti.

S slik 6, 7a in 7b je razvidno, da se je leta 2024 stanje na področju registrirane brezposelnosti v gorenjski regiji bistveno izboljšalo v primerjavi z izhodišnim letom 2007. Tik pred globalno finančno in gospodarsko krizo so najvišjo stopnjo brezposelnosti imele občine ključnih središč ŠMO gorenjske regije Mestna občina Kranj (v nadaljevanju: MOK), Jesenice in Tržič, v bistveno manjšem obsegu pa občini Škofja Loka in Radovljica. Leta 2024 vse občine gorenjske regije beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti od državnega povprečja in MOL. Podatek je spodbuden in sporoča, da je gospodarstvo gorenjske regije v dobri kondiciji. Nekoliko preseneča le to, da je MOK v primerjavi z drugimi občinami ohranila najvišjo stopnjo brezposelnosti v regiji. Z najnižjo stopnjo brezposelnosti leta 2024 se ponašajo občine, ki se nahajajo ali na obrobju ali zunaj ŠMO gorenjske regije: Preddvor, Cerklje na Gorenjskem, Železniki, Gorenjska vas-Poljane, Žiri.

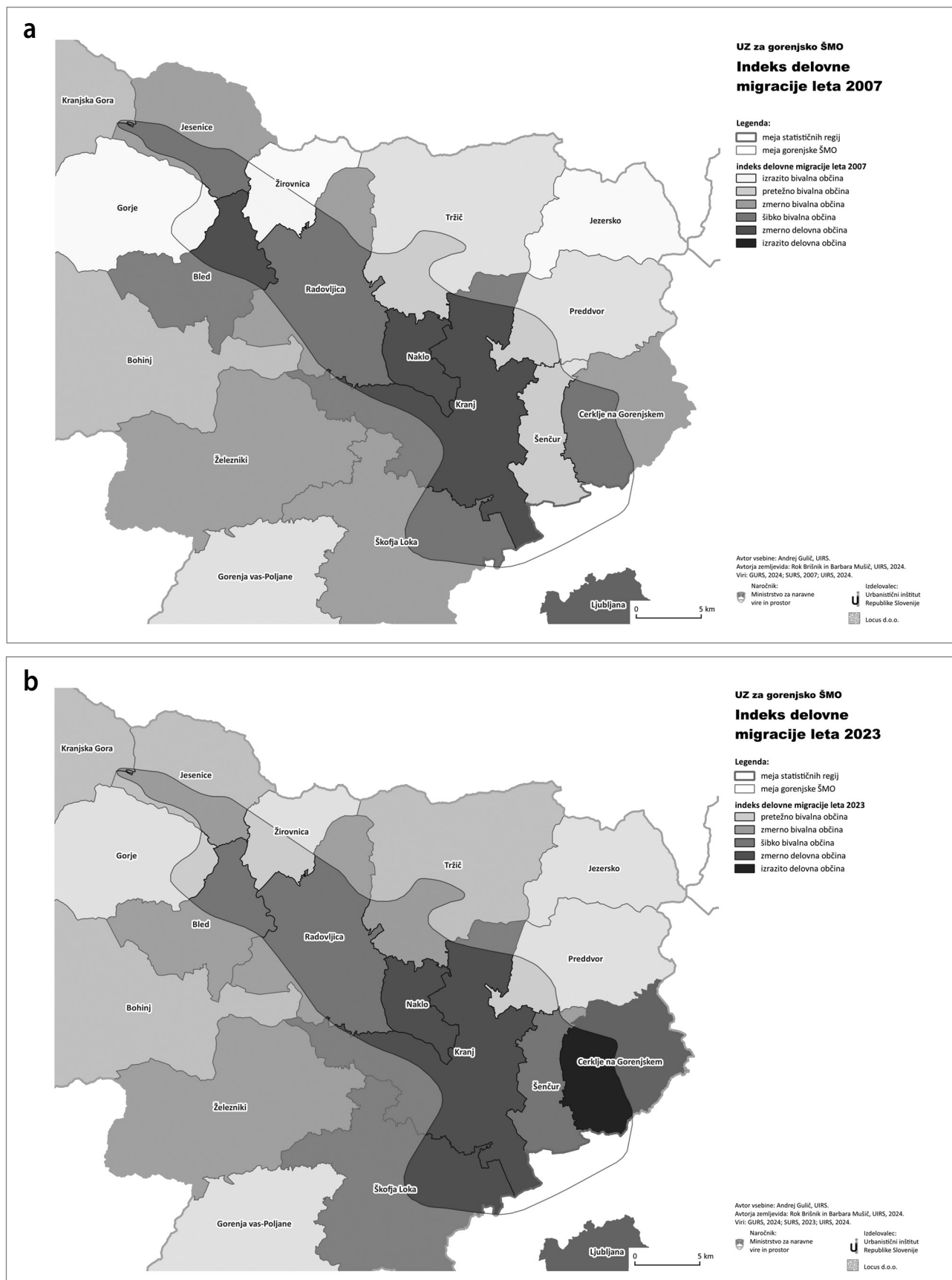
3.1.6 Predstavitev in interpretacija vrednosti kazalnika indeks delovne migracije

Upoštevajoč podatke za indeks delovne migracije in preizkušen nabor meril za razvrščanje občin v značilne razrede: ≤ 35 izrazito bivalna občina, 36–55 pretežno bivalna občina, 56–75 zmerno bivalna občina, 76–95 šibko bivalna občina, 96–136 zmerno delovna občina, $137 \leq$ izrazito delovna občina (Pečar, 2008), predstavljamo na slikah 8a in 8b stanje za leti 2007 in 2023.

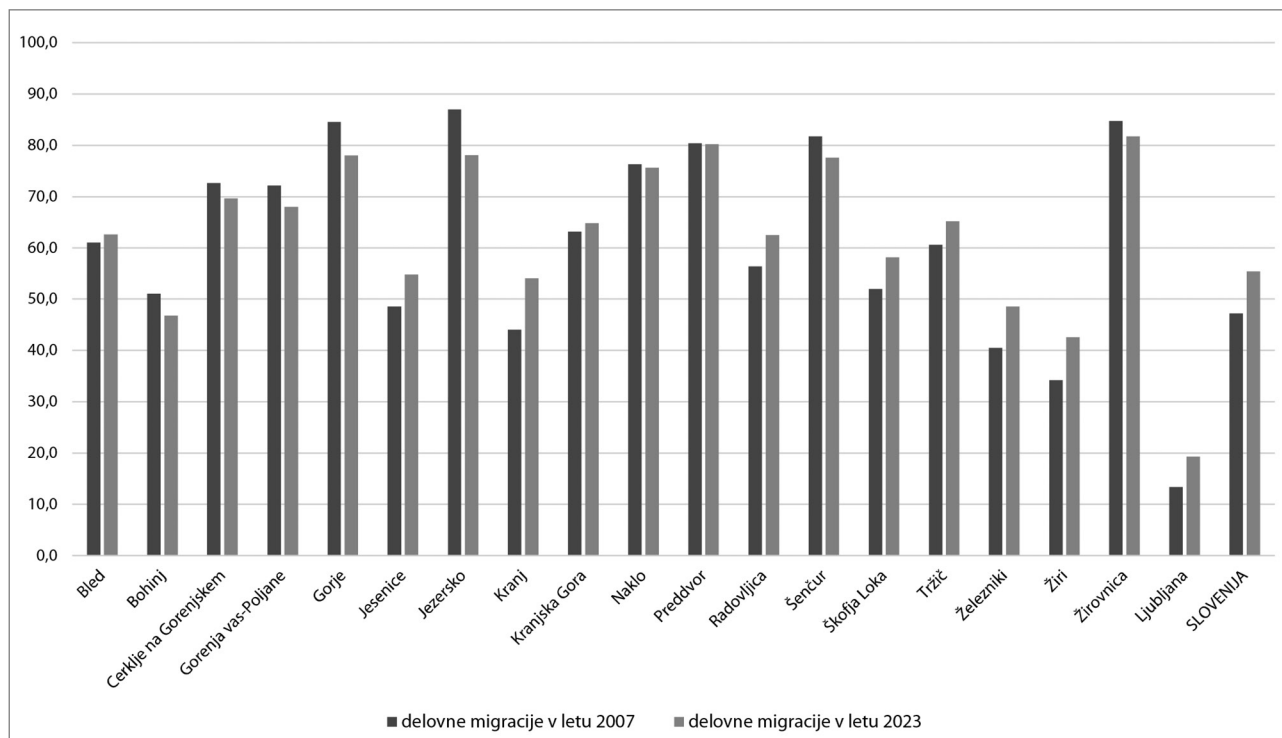
V obdobju 2007–2023 je prišlo do nekaj sprememb v položaju občin ŠMO gorenjske regije in celotne gorenjske regije. Leta 2007 nobena občina ŠMO gorenjske regije in regije kot celote ni imela statusa »izrazito delovne občine«. Leta 2023 pa je ta status pridobila periferna občina ŠMO gorenjske regije Cerklje na Gorenjskem. Status zmerno delovne občine v ŠMO gorenjske regije je glede na leto 2007 izgubila občina Bled, ohranila pa sta ga MOK in občina Naklo. Občina Jesenice je izgubila status »šibko bivalne občine« in leta 2023 postala »zmerno bivalna občina«. Občina Škofja Loka se je iz »šibko bivalne občine« spremenila v »zmerno delovno občino«. Iz podatkov in kartografskih prikazov je razvidno, da so občine južnega dela ŠMO gorenjske regije v opazovanem obdobju pridobivale

Slika 7: Kartografski prikaz stopnje registrirane brezposelnosti po občinah gorenjske regije in za MOL za leti 2007 (a) in 2024 (b) (vir: SURS, 2024)

Slika 8: Kartografski prikaz indeksa delovne migracije po občinah gorenjske regije, za MOL za leti 2007 (a) in 2023 (b) (vir: SURS, 2024)

Slika 9: Grafični prikaz indeksa delovnih migracij po občinah gorenjske regije, za MOL in Slovenijo za leti 2007 in 2023 (vir: SURS, 2024)

svojem »delovni značaj« in obratno, da so ga občine severnega dela ŠMO izgubljale. Ta proces lahko pojasnimo predvsem s širitvijo aglomeracijskega vpliva MOL, precej manj pa MOK.

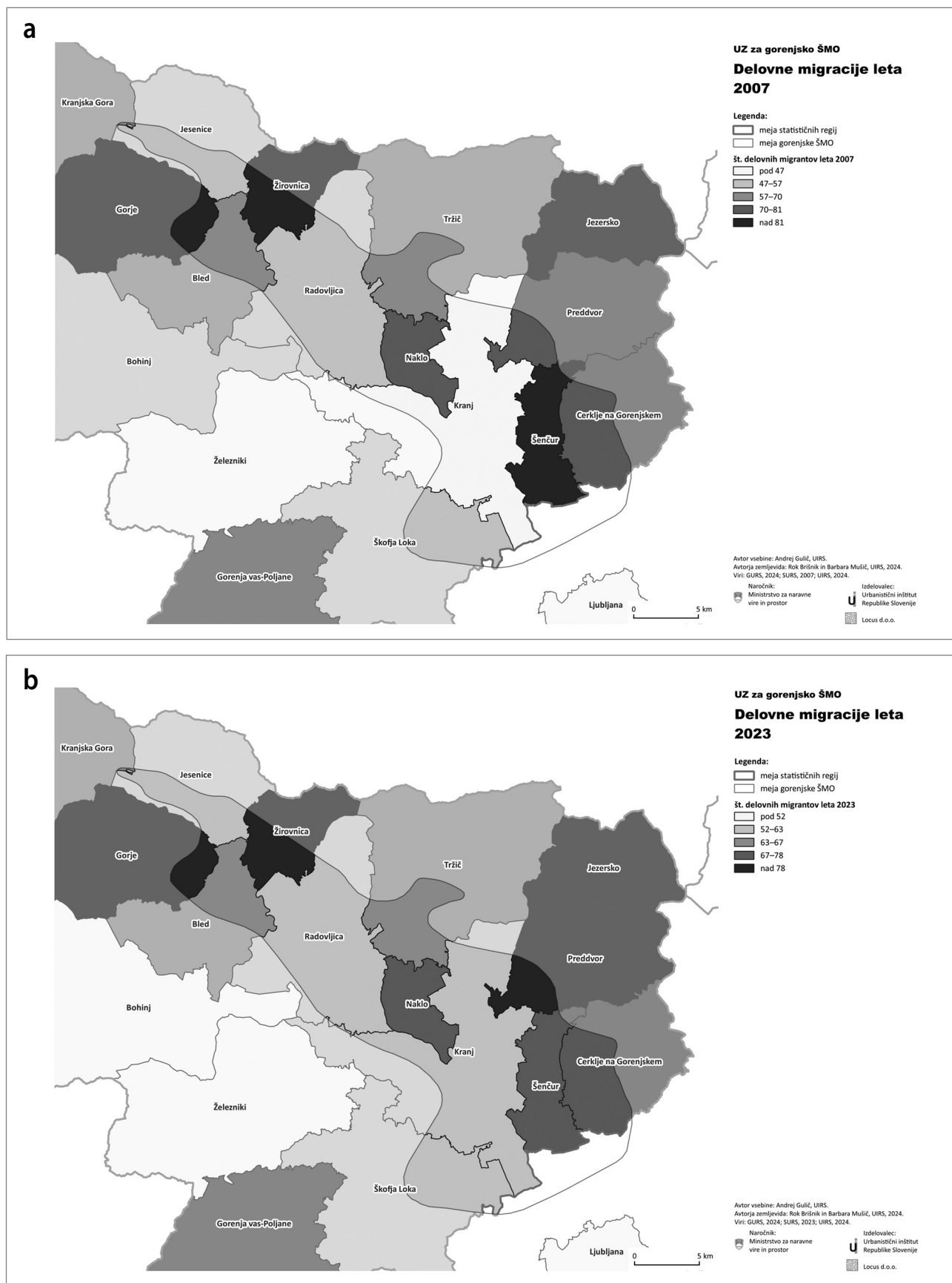
3.1.7 Predstavitev in interpretacija vrednosti kazalnikov delovne migracije po občinah, indeks delovne migracije ter delovno aktivno prebivalstvo po občinah prebivališča in občinah delovnega mesta

Navedeni kazalniki s spremljanjem gibanja delovnih migrantov (brez kmetov), ki delajo zunaj občine prebivališča, omogočajo vpogled v gospodarsko privlačnost in priložnosti posameznih občin. Visoke stopnje dnevnih delovnih emigracij iz občine razodevajo gospodarske težave, pomanjkanje zaposlitvenih možnosti ali padec življenjskega standarda prebivalcev občine. Visoke stopnje dnevnih delovnih imigracij v občino pa nasprotno kažejo uspešno lokalno gospodarstvo s številnimi delovnimi priložnostmi ter višjimi dohodki, ki privabljajo delavce iz sosednjih in bolj oddaljenih občin. Ti procesi potrjujejo, da občina služi kot zaposlitveno središče ter prispeva h gospodarski vitalnosti občine in njenega regionalnega zaledja. Izraža tudi zmožnost občine, da podpira podjetja, ki potrebujejo veliko delovne sile, kar lahko spodbudi lokalne storitve in infrastrukturo. Obenem pa te pozitivne procese običajno spremljajo problemi z zagotavljanjem ustrezne infrastrukture in sistema trajnostne mobilnosti ter ogrožanje okolja z izpusti toplogrednih plinov, trdimi delci, povečanim hrupom in

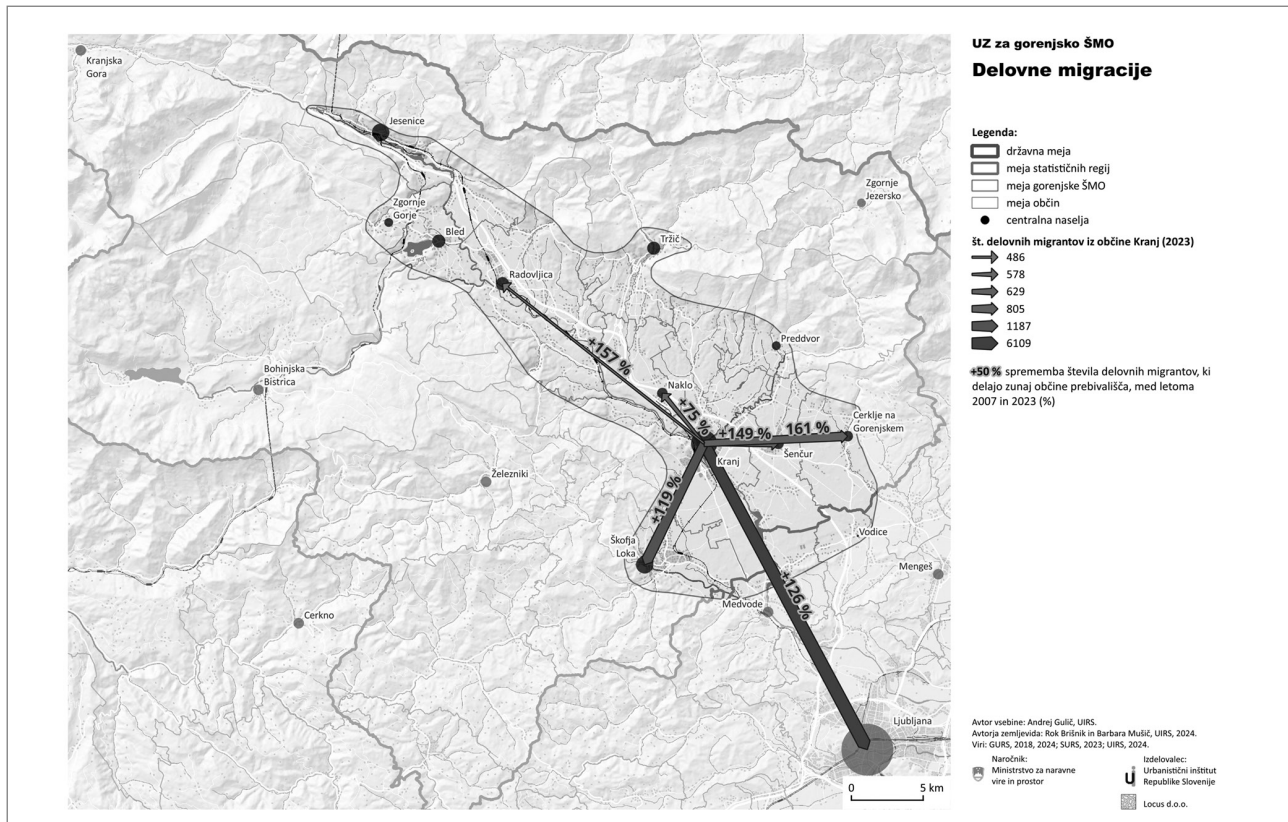
čedalje večjim zasedanjem prostora s površinami za mirujoči promet. Kazalnika pomagata oblikovalcem politik razumeti dinamiko regionalnega trga dela, oceniti gospodarsko vitalnost občin ter razviti strategije za privabljanje in ohranjanje talentov za uravnotežen in trajnostni razvoj, ki varuje okolje in naravo.

Slike 9, 10a in 10b prikazujejo delovne migrante (brez kmetov), ki delajo zunaj občine prebivališča kot odstotek med vsemi delovno aktivnimi prebivalci v občini. Za večino občin gorenjske regije je značilna zelo visoka stopnja dnevnih delovnih migracij. V nekaterih občinah ta dosega in presega 80 % vsega delovno aktivnega prebivalstva občine (občine Jezersko, Gorje, Žirovnica, Šenčur). Vse občine gorenjske regije razen občin Žiri, Železniki in Bohinj dosega delovne migracije in presegajo državno povprečje, ki znaša 56 % delovno aktivnega prebivalstva. Najvišje stopnje dnevnih delovnih migracij v gorenjski regiji beležijo periferne, manjše in gospodarsko manj razvite občine. Med občinami, središča katerih tvorijo ŠMO gorenjske regije, sta MOK in občina Jesenice v »državnem povprečju«, medtem ko občine Radovljica, Škofja Loka in Tržič izkazujejo višje stopnje dnevnih delovnih migracij.

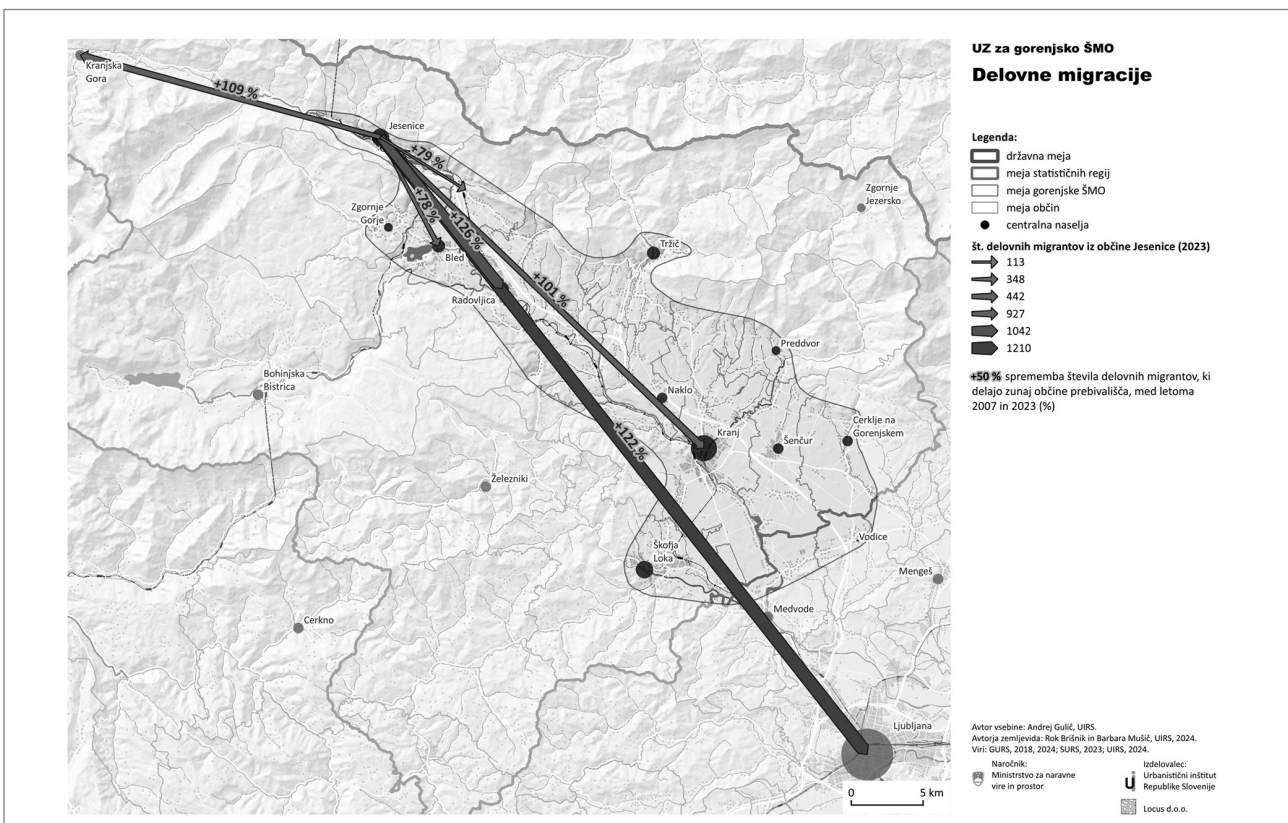
V nadaljevanju predstavljamo kartografske prikaze delovnih migracij za pet občin gorenjske regije, ki tvorijo jedro ŠMO gorenjske regije: MOK, občino Jesenice, občino Škofja Loka, občino Radovljica in občino Tržič. Na kartografskih prikazih je za vsako občino prikazano šest najmočnejših migracijskih poti v druge občine ŠMO gorenjske regije, druge občine

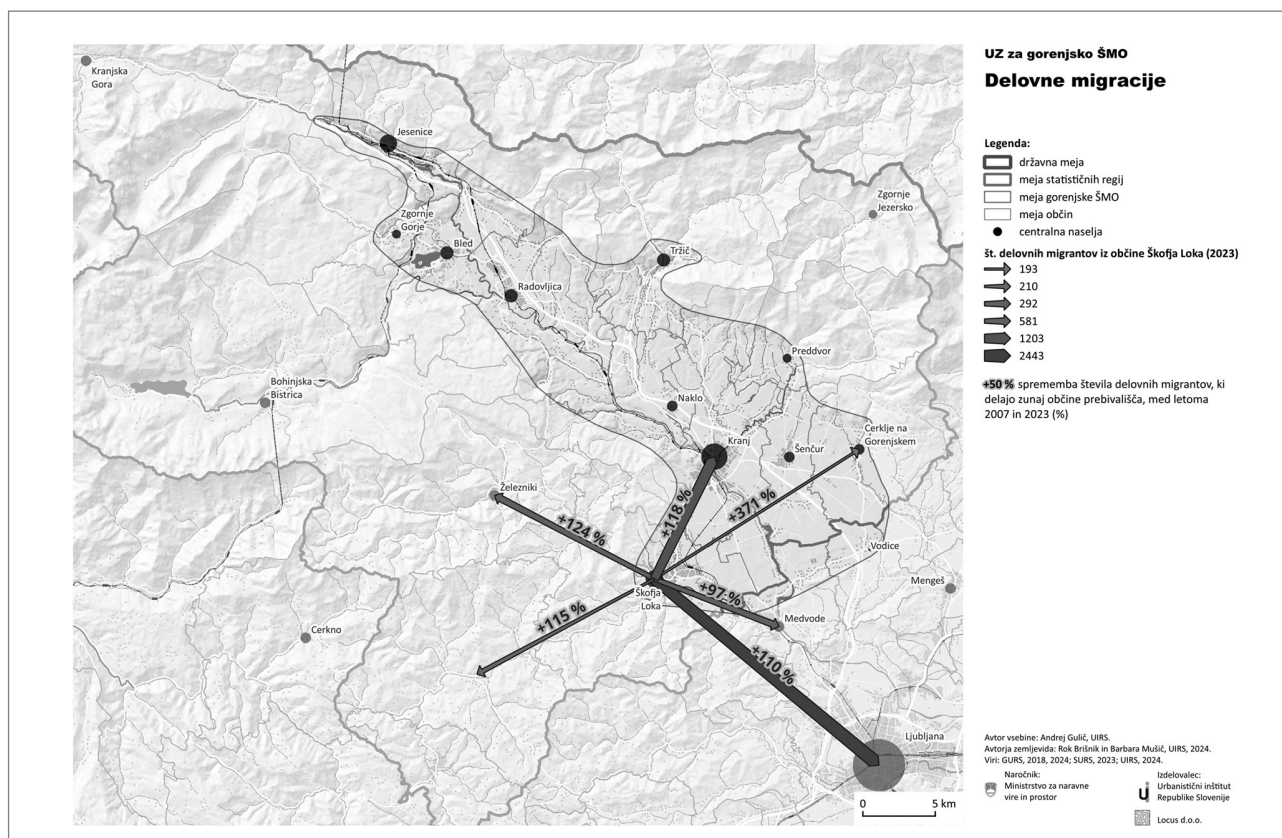
Slika 10: Kartografski prikaz *delovnih migracij* po občinah gorenjske regije in za MOL za leti 2007 (a) in 2023 (b) (vir: SURS, 2024)

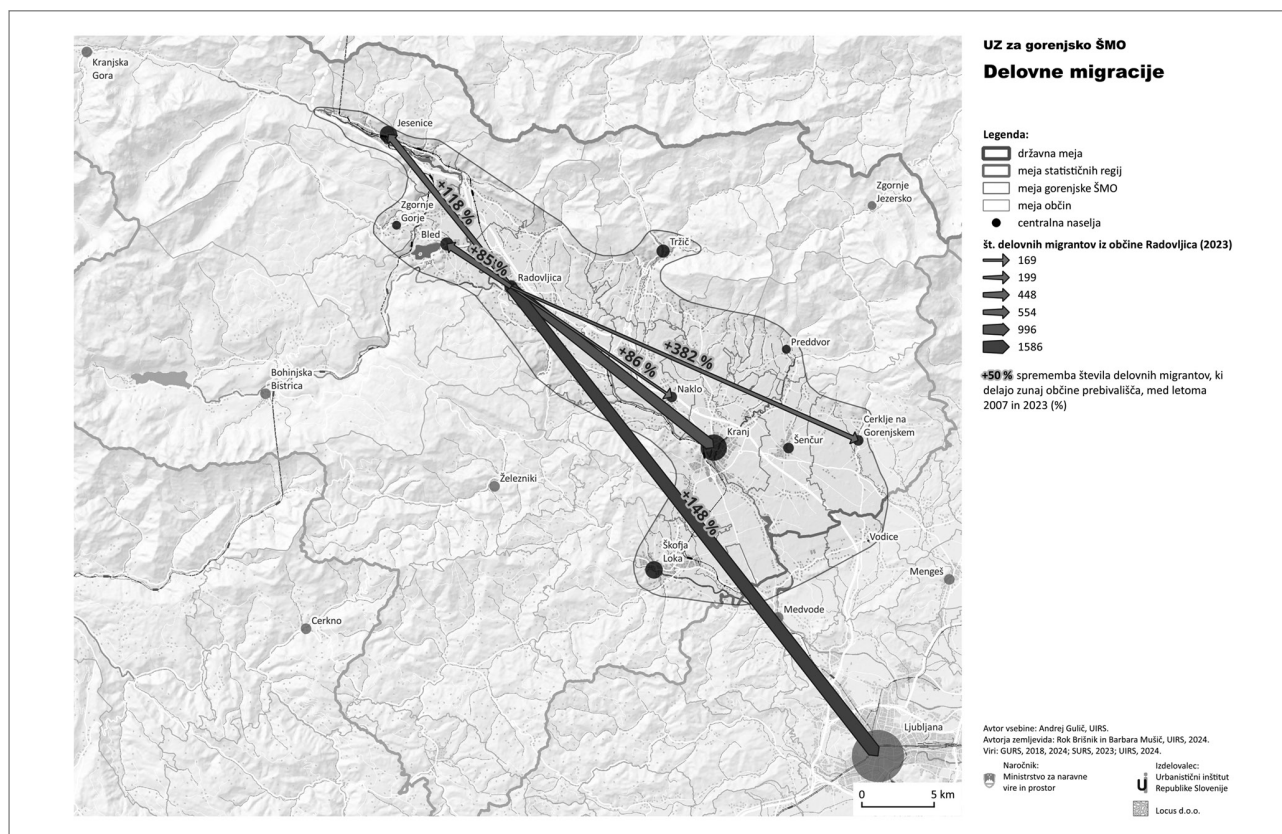
Slika 11: Kartografski prikaz šestih najmočnejših migracijskih poti iz MOK v druge občine gorenjske regije in/ali občine osrednjeslovenske regije za leto 2023 in odstotek spremembe obsega migracij glede na leto 2007 (vir: SURS, 2024)

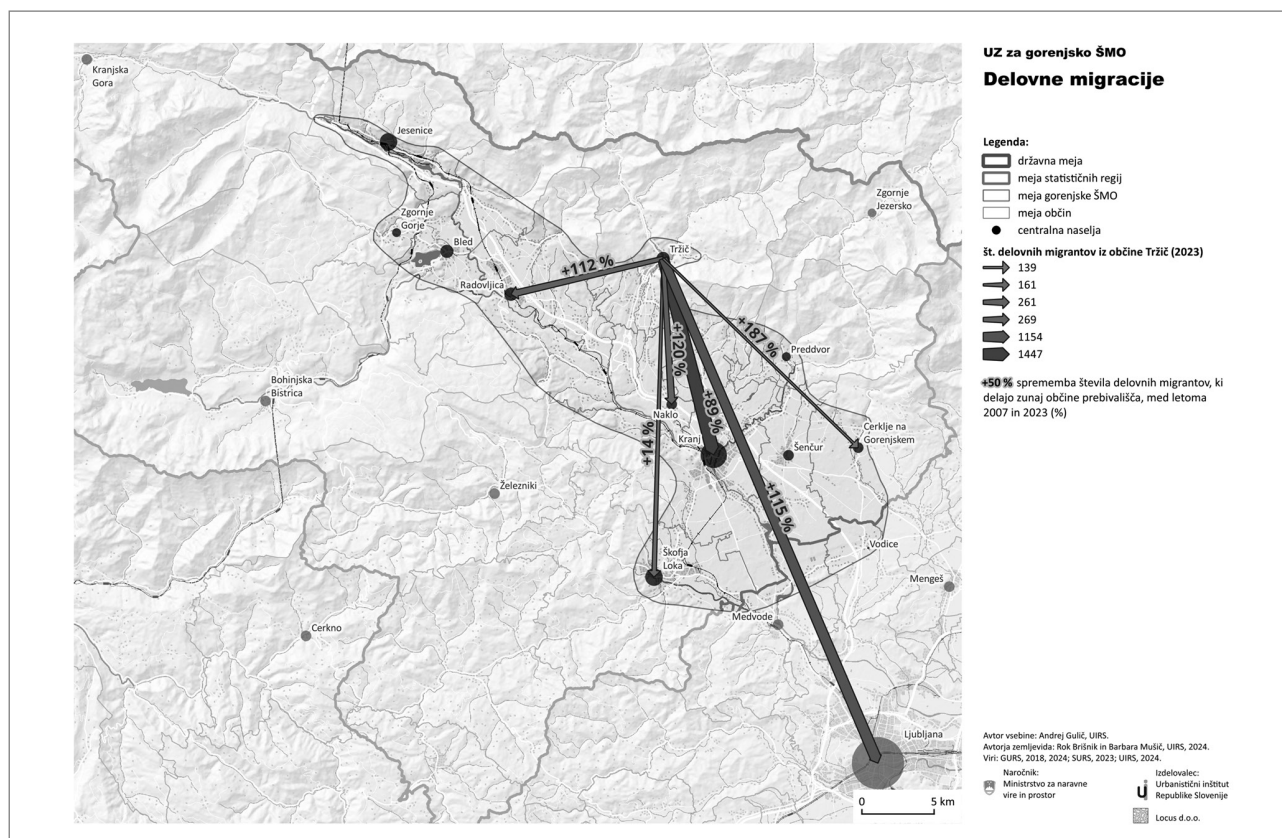
Slika 12: Kartografski prikaz šestih najmočnejših migracijskih poti iz občine Jesenice v druge občine gorenjske regije in/ali občine osrednjeslovenske regije za leto 2023 in odstotek spremembe obsega migracij glede na leto 2007 (vir: SURS, 2024)

Slika 13: Kartografski prikaz šestih najmočnejših migracijskih poti iz občine Škofja Loka v druge občine gorenjske regije in/ali občine osrednjeslovenske regije za leto 2023 in odstotek spremembe obsega migracij glede na leto 2007 (vir: SURS, 2024)

Slika 14: Kartografski prikaz šestih najmočnejših migracijskih poti iz občine Radovljica v druge občine gorenjske regije in/ali občine osrednjeslovenske regije za leto 2023 in odstotek spremembe obsega migracij glede na leto 2007 (vir: SURS, 2024)

Slika 15: Kartografski prikaz šestih najmočnejših migracijskih poti iz občine Tržič v druge občine gorenjske regije in/ali občine osrednjeslovenske regije za leto 2023 in odstotek spremembe obsega migracij glede na leto 2007 (vir: SURS, 2024)

gorenjske regije in/ali občine osrednjeslovenske regije. Obenem je ob vsaki vrisani migracijski poti vpisan odstotek, ki prikazuje spremembo v obsegu migracij glede na leto 2007.

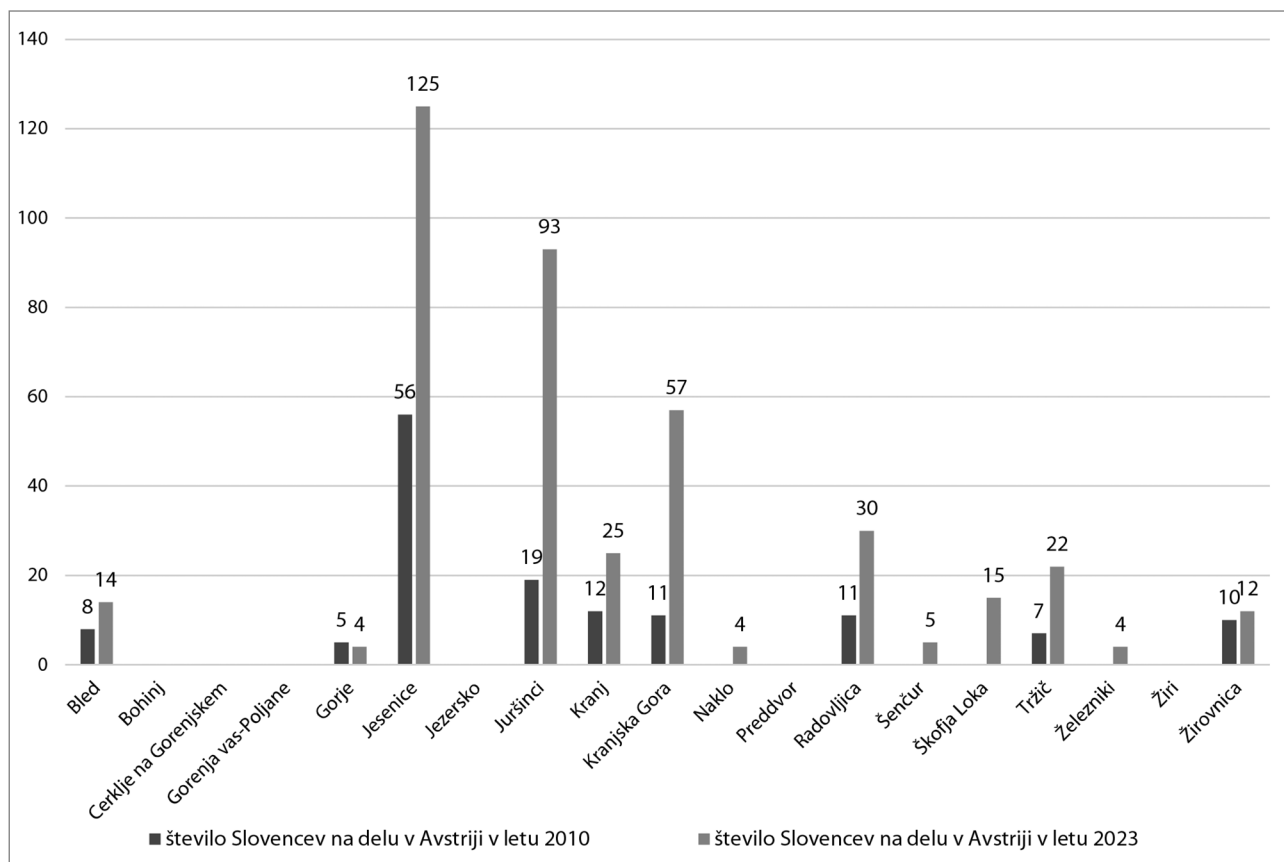
Iz MOK, v kateri je središče druge ravni (po klasifikaciji SPRS 2050), je najmočnejši migracijski tok usmerjen proti MOL, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo več kot 6.100 oseb (slika 11). Glede na leto 2007 se je migracijski tok proti MOL povečal za 126 %. Drugi najmočnejši migracijski tok je bil usmerjen v občino Škofja Loka, v katero je leta 2023 dnevno potovalo na delo več kot 1.100 oseb. Tretji in četrti najmočnejši tok je usmerjen proti občinama Cerklje na Gorenjskem (805 oseb) in Šenčur (629 oseb). Sorazmerno šibkejša migracijska tokova sta usmerjena proti občinam Naklo (578 oseb) in Radovljica (486 oseb). Največje povečanje dnevnih delovnih migracij glede na leto 2007 je bilo zabeleženo proti občini Radovljica, in sicer 157-odstotno.

Iz občine Jesenice, v kateri je središče tretje ravni (po klasifikaciji SPRS 2050), je najmočnejši migracijski tok usmerjen proti MOL, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo več kot 1.200 oseb (slika 12). Glede na leto 2007 se je migracijski tok proti MOL povečal za 127 %. Drugi najmočnejši migracijski tok je usmerjen proti občini Radovljica, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo več kot 1.000 oseb. Tretji in četrti najmočnejši tok sta usmerjena proti MOK (več kot 900 oseb)

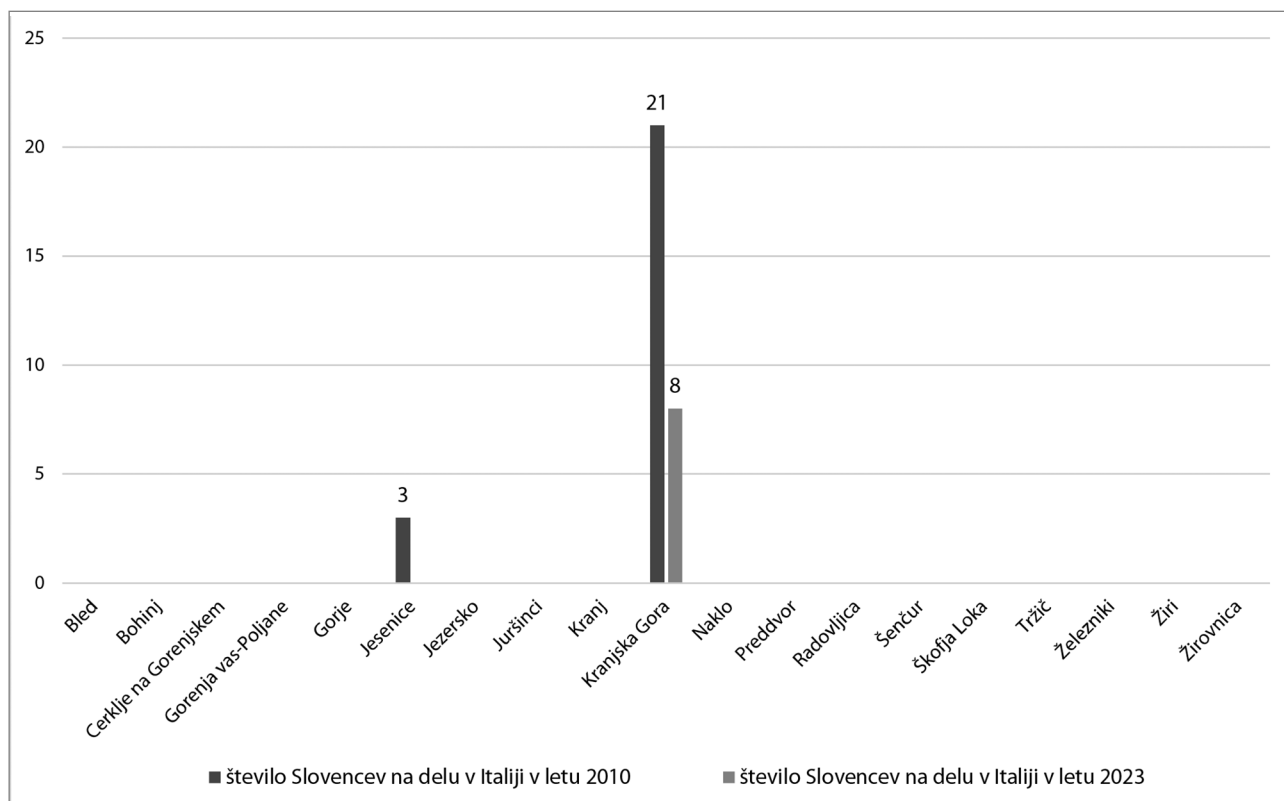
in občini Kranjska Gora (več kot 400 oseb). Največje povečanje dnevnih delovnih migracij glede na leto 2007 je bilo zabeleženo proti občini Radovljica, in sicer 126-odstotno.

Iz občine Škofja Loka, v kateri je središče tretje ravni (po klasifikaciji SPRS 2050), je najmočnejši migracijski tok usmerjen proti MOL, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo več kot 2.400 oseb (slika 13). Drugi najmočnejši migracijski tok je usmerjen proti MOK, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo več kot 1.200 oseb. Tretji migracijski tok po obsegu je usmerjen proti občini Železniki, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo skoraj 600 oseb. V opazovanem obdobju je bilo največje povečanje dnevnih delovnih migracij glede na leto 2007 zabeleženo proti občini Cerklje na Gorenjskem, in sicer 371-odstotno.

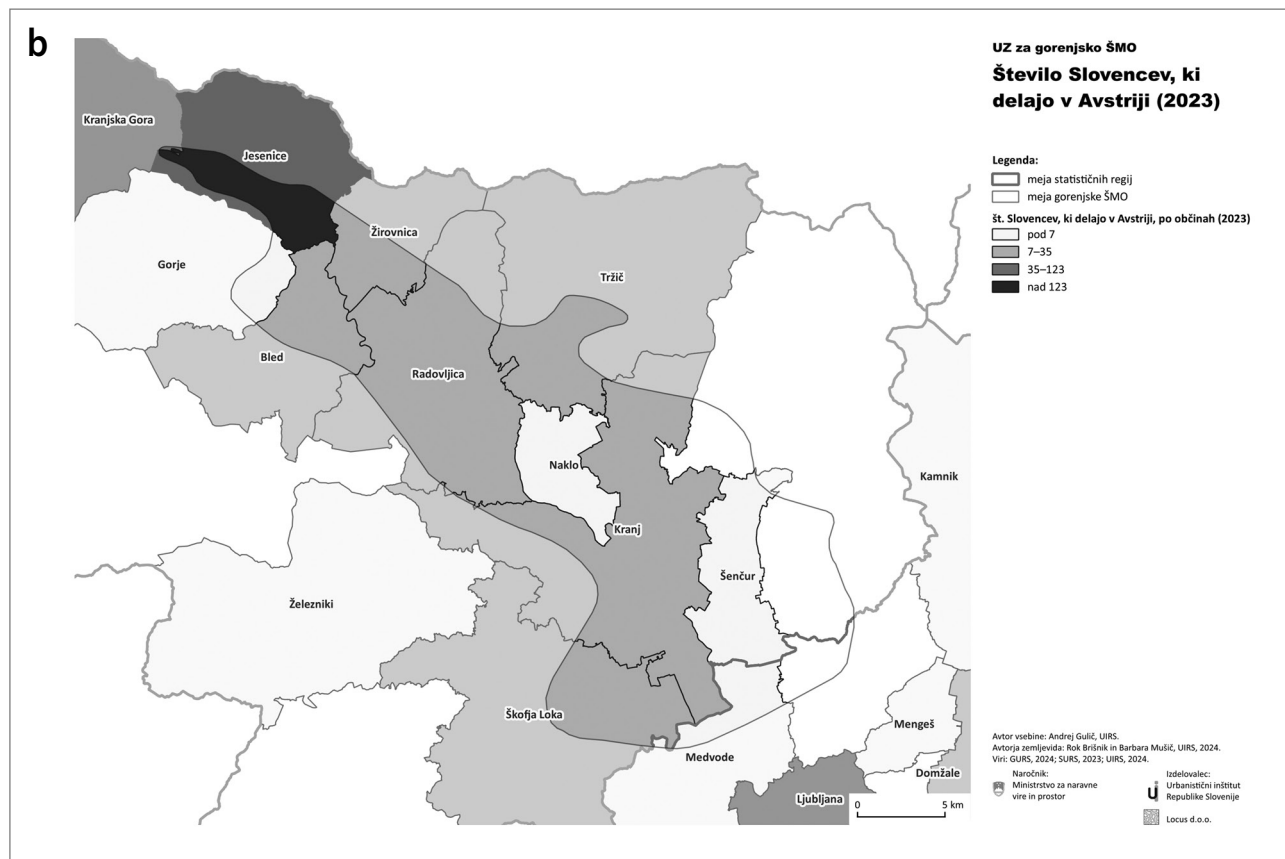
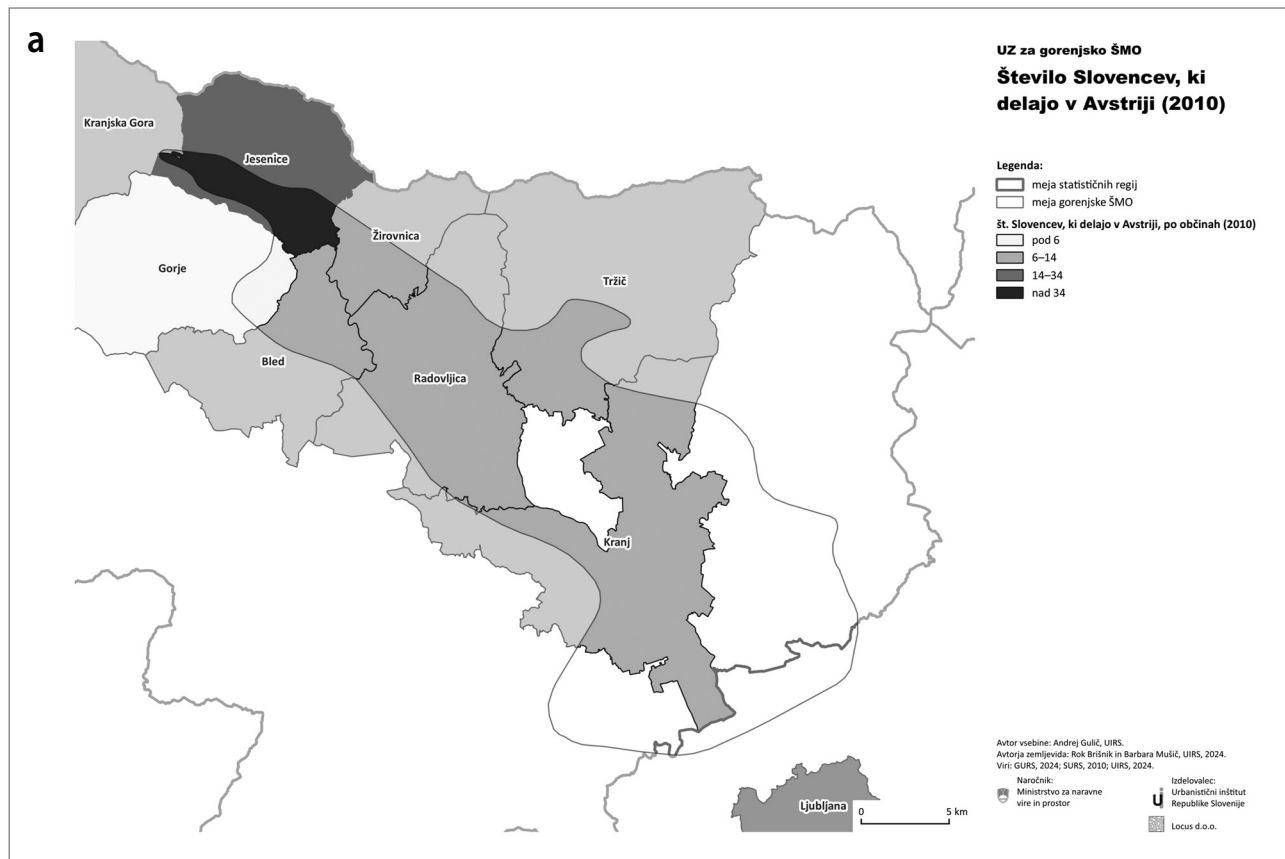
Iz občine Radovljica, v kateri je središče četrte ravni (po klasifikaciji SPRS 2050), je najmočnejši migracijski tok usmerjen proti MOL, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo skoraj 1.600 oseb (slika 14). Drugi najmočnejši migracijski tok je usmerjen proti MOK, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo skoraj 1.000 oseb. Tretji migracijski tok po obsegu je usmerjen v občino Jesenice (več kot 550 oseb). Tako kot v primeru občine Škofja Loka je bilo v opazovanem obdobju največje povečanje dnevnih delovnih migracij glede na leto 2007 zabeleženo proti občini Cerklje na Gorenjskem, in sicer 382-odstotno.

Slika 16: Grafični prikaz števila oseb iz občin gorenjske regije, ki delajo v Avstriji, za leti 2010 in 2023 (vir: SURS, 2024)

Slika 17: Grafični prikaz števila oseb iz občin gorenjske regije, ki delajo v Italiji, za leti 2010 in 2023 (vir: SURS, 2024)

Slika 18: Kartografski prikaz števila oseb iz občin gorenjske regije, ki delajo v Avstriji, za leti 2010 (a) in 2023 (b) (vir: SURS, 2024)

Iz občine Trzič, v kateri je središče četrte ravni (po klasifikaciji SPRS 2050), je najmočnejši migracijski tok usmerjen proti MOK, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo 1.477 oseb (slika 15). Drugi najmočnejši migracijski tok je usmerjen proti MOL, kamor je leta 2023 dnevno potovalo na delo 1.154 oseb. Tretji migracijski tok po obsegu je usmerjen v občino Radovljica (269 oseb). Tako kot v primeru občin Škofja Loka in Radovljica je bilo v opazovanem obdobju največje povečanje dnevnih delovnih migracij glede na leto 2007 zabeleženo proti občini Cerklje na Gorenjskem, in sicer 187-odstotno.

3.1.8 Predstavitev in interpretacija vrednosti kazalnika osebe iz občin gorenjske regije, ki delajo v Republiki Avstriji in Republiki Italiji

Kazalnik pojasnjuje iskanje boljših delovnih priložnosti in višjih plač v sosednjih državah Avstrije in Italije, kar nakazuje pomanjkanje primernih delovnih mest v nekaterih območjih gorenjske regije. Slike 16, 17 in 18 prikazujejo število oseb po posameznih velikostnih kategorijah, ki iz občin gorenjske regije odhajajo na delo v Avstrijo in Italijo.

S slik 16, 17 in 18 je razvidno, da so osebe iz občin gorenjske regije pretežno odhajale na delo v Republiko Avstrijo. Primerjava podatkov za leti 2010 in 2023 kaže povečanje zanimanja za delo v Avstriji, pri čemer po številu oseb najbolj izstopata občini Jesenice in Kranjska Gora. V letu 2023 so na delo v Avstrijo odhajale tudi osebe iz nekoliko oddaljenejših občin gorenjske regije, na primer iz občine Železniki. Seveda gre za dnevne in tedenske delovne migracije, ki se po številu oseb ne morejo primerjati z dnevnimi delovnimi migracijami znotraj gorenjske regije in zunaj nje, predvsem v MOL in druge občine osrednjeslovenske regije.

Naj omenimo, da nas je poleg problematike odhajanja na delo iz občin gorenjske regije v Avstrijo in Italijo zanimalo tudi, kakšni so morebitni obratni tokovi. Iz podatkov, kijih ima na voljo SURS, je razvidno, da so številke oseb, ki iz Avstrije hodijo na delo v občine gorenjske regije, tako nizke, da so z vidika statističnih raziskovanj zanemarljive. Predvidevamo lahko, da je ta pojav treba pripisati nižjim plačam in slabšim delovnim pogojem v občinah gorenjske regije.

4 Povzetek analitičnih ugotovitev ter cilji in usmeritve za razvoj

Proces industrializacije gorenjske regije se je v glavnem končal v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja. Takrat je regija dosegla vrhunec industrijskega razvoja. Proti koncu 80. let so se začele pojavljati prve resne težave, ki so bile posledica prevelike

odvisnosti od tradicionalnih industrijskih panog in sprememb v gospodarskih razmerah v Jugoslaviji in globalno. Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 in izgubo jugoslovanskega trga so se te težave le še poglobile, kar je privedlo do deindustrializacije, prestrukturiranja gospodarstva in postopnega prehoda v postindustrijsko obdobje, v katerem so se začele razvijati storitvene dejavnosti kot pomembnejši del gospodarstva. Po letu 2000 do današnjih dni so se pospešili procesi deindustrializacije in terciarizacije gorenjske regije. Veliko odvečne delovne sile je pritegnil MOL, ki je bila že leta 2002 izrazito tržna in zmerno javno storitvena občina. Gorenjska regija je po tem obdobju nadaljevala pospešeno deindustrializacijo in terciarizacijo gospodarskih dejavnosti, veliko njenih zaposlenih pa je našlo delovno mesto zunaj kraja bivanja v drugih središčih ŠMO gorenjske regije, vedno več pa tudi zunaj meja gorenjske regije, predvsem v MOL in v drugih središčih osrednjeslovenske regije.

Z upoštevanjem rezultatov analize obravnavanih kazalnikov lahko posplošimo, da so se pogoji za doseganje primerne materialnega standarda in kakovosti življenja izboljšali na ravni celotne regije. Ponekod je bil ta razvoj še izrazitejši, zlasti v manjših občinah (na primer Cerklje na Gorenjskem, Šenčur, Bled) na obrobju ŠMO gorenjske regije ali popolnoma zunaj njenega območja (na primer občina Kranjska Gora).

Ta podatek lahko posredno kaže privlačnost manjših občin v ŠMO gorenjske regije, ki imajo zagotovljeno kakovostno dostopnost predvsem z (avto)cestnim omrežjem in bližino letališča za mednarodni zračni promet. Bližina zadnjega ustvarja pogoje za izboljšano logistiko za podjetja, ki potrebujejo hitro in zanesljivo dostavo blaga, širjenje poslovnih con, razvoj turistične infrastrukture, povečanje turističnega prometa in podobno. Hkrati ima lahko to negativne vplive, kot so posegi na (varovana) kmetijska in gozdna zemljišča, varovana območja in območja naravnih vrednot, spreminjanje tradicionalnih poselitvenih vzorcev in širjenje suburbanizacijskih procesov. V pozitivnem smislu pa se lahko prepozna vloga razvoja turizma, od katerega imajo največ občine na robu ali zunaj območja ŠMO gorenjske regije (Bled, Bohinj, Kranjska Gora).

Od občin, središč katerih tvorijo ŠMO gorenjske regije, imajo najnižji dohodek prebivalci občine Jesenice. Iz podatkov je mogoče sklepati, da so možnosti za povečanje dohodka iz drugih virov (na primer dohodek iz premoženja in kapitala) poleg dohodka iz dela večje v manjših in predvsem turistično razvitih središčih občin na obrobju in predvsem zunaj ŠMO gorenjske regije. To vzpostavlja primerjalno ugodnejše objektivne pogoje za doseganje višje stopnje blaginje, življenjskega standarda in kakovosti življenja zunaj osrednjih središč ŠMO gorenjske regije.

Kljub uspešnemu procesu prestrukturiranja gospodarstva (predvsem z deindustrializacijo in terciarizacijo) in zmanjševanju stopnje brezposelnosti je za ŠMO gorenjske regije in regijo kot celoto značilna visoka stopnja dnevne delovne migracije. Vse občine gorenjske regije razen občin Žiri, Železniki in Bohinj pri tem dosegajo in presegajo državno povprečje, ki znaša 56 % delovno aktivnega prebivalstva. Najvišje stopnje dnevnih delovnih migracij v gorenjski regiji imajo periferne, manjše in gospodarsko manj razvite občine. Med občinami, središča katerih tvorijo ŠMO gorenjske regije, dosegata MOK in občina Jesenice državno povprečje, medtem ko imajo občine Radovljica, Škofja Loka in Tržič višje stopnje dnevnih delovnih migracij.

V nekaterih delih regije se povečuje zanimanje za delo v Avstriji, pri čemer po številu oseb najbolj izstopata občini Jesenice in Kranjska Gora. Čezmejna delovna migracija je v primerjavi z migracijskimi gibanji znotraj gorenjske regije in proti MOL razmeroma skromna.

V ožjem prostorskem smislu lahko vplive opisanega gospodarskega in družbenega razvoja vidimo v značilnostih grajenih struktur v mestih, predmestjih in podeželskem zaledju. Pospešena industrializacija regije, ki se je konceptualno in v praksi izpela ob prelomu stoletja, je »pustila« za seboj blokovska naselja v središčih, ki tvorijo ŠMO gorenjske regije, v katerih danes pretežno živita druga in tretja generacija priseljencev iz drugih jugoslovanskih republik. Uspešno prestrukturiranje gospodarstva, diferencirani dvig življenjskega standarda ter preference po »bivanju v enodružinski hiši v zelenem in mirnem okolju zunaj mesta« so vplivali na pospešitev procesov suburbanizacije na vseh teritorialnih ravneh poselitve s številnimi negativnimi vplivi na okolje, naravo in doseganje racionalne organizacije prostorskih ureditev.

V kontekstu obravnave prostorskih vidikov gospodarskega in družbenega razvoja ŠMO gorenjske regije in regije kot celote je treba poudariti vlogo in pomen teh ključnih dejavnikov:

1. bližina in močan gravitacijski vpliv MOL in osrednjeslovenske regije;
2. pomanjkanje trdnega gravitacijskega središča v ŠMO gorenjske regije, ki bi večinoma prestreglo del močnega toka dnevne delovne migracije proti MOL;
3. neobstoje pregledne delitve dela/delitve funkcij (delovnih mest v proizvodnih, storitvenih in oskrbnih dejavnostih) med posameznimi središči ŠMO gorenjske regije kot tudi zunaj tega.

K 1) Gravitacijski oziroma aglomeracijski vpliv MOL na ŠMO gorenjske regije in celotno regijo se izraža z več dejavniki, ki vplivajo na gospodarski, socialni in prostorski razvoj regije. Gre za te ključne dejavnike:

1. Gospodarska odvisnost in povezave

- Gospodarska integracija: Središča ŠMO gorenjske so močno povezana z MOL kot najpomembnejšim gospodarskim središčem Slovenije. Številna podjetja iz ŠMO gorenjske regije sodelujejo s podjetji v MOL kot dobavitelji ali prejemniki storitev in blaga. Ta povezava ustvarja gospodarsko odvisnost od MOL.
- Delovna mobilnost: Zaradi bližine MOL številni prebivalci ŠMO gorenjske regije in iz preostalega dela regije dnevno migrirajo na delo v Ljubljano. To zmanjšuje lokalno ponudbo delovnih mest v ŠMO gorenjske regije in regiji kot celoti ter povzroča negativne stranske učinke, kot je obremenjevanje prometne infrastrukture, in negativne vplive na okolje.

2. Demografski vpliv

- Izseljevanje mladih: MOL kot osrednje izobraževalno in zaposlitveno središče privlači mlade iz ŠMO gorenjske regije in regije kot celote, kar lahko povzroči demografsko izčrpavanje manjših mest in vasi in vodi v staranje prebivalstva.
- Priseljevanje in suburbanizacija: Aglomeracijski vpliv Ljubljane hkrati spodbuja priseljevanje v obrobna območja ŠMO gorenjske regije, zlasti v kraje bližje prestolnici, kot so Kranj, Škofja Loka, Šenčur, Cerkleje na Gorenjskem, kar pospešuje suburbanizacijske procese.

3. Dostop do storitev in izobraževanja

- Izobraževanje: MOL kot univerzitetno središče privablja študente iz ŠMO gorenjske regije in regije kot celote. To krepi povezave med območjema, hkrati pa ustvarja dodaten pritisk na središča ŠMO gorenjske regije, da izboljšajo svojo izobraževalno ponudbo, da bi mlade zadržali v regiji.
- Zdravstvene in druge storitve: Zaradi specializiranih zdravstvenih in drugih storitev v MOL prebivalci ŠMO gorenjske regije in regije kot celote pogosto potujejo v Ljubljano, kar lahko vpliva na zmanjševanje povpraševanja po določenih storitvah na lokalni ravni.

K 2) MOK oziroma njeno središče Kranj ni prevladujoče gravitacijsko središče v ŠMO gorenjske regije in ga s svojim vplivom prekaša MOL oziroma njeno središče Ljubljana. To ustvarja te vplive:

1. Netrajnostni prostorski razvoj ŠMO gorenjske regije, v kateri se slabijo pogoji za udejanjanje policentričnega prostorskega razvoja, kar vpliva na:

- Neoptimalen in funkcijsko slabše povezan prostorski razvoj ŠMO gorenjske regije, v kateri se vsako središče in občina bori za razpoložljive razvojne vire. To je vidno na primeru medsebojnega konkurenčnega boja treh občin s središči v ŠMO gorenjske regije (Jesenice, Radovljica in MOK) za alokacijo nove gorenjske regijske bolnišnice. Pri tem posamezne občine sklepajo

zaveznitva z bližnjimi občinami. MOK se je pri tem povezala z občinami Cerklje na Gorenjskem, Gorenja vas-Poljane, Jezersko, Naklo, Preddvor, Šenčur, Škofja Loka, Tržič, Železniki in Žiri. Podporo MOK za gradnjo regijske bolnišnice v Kranju so podprle še nekatere občine iz osrednjeslovenske regije, in sicer Domžale, Komenda, Kamnik, Mengeš in Vodice.

- Manjšo gospodarsko integracijo: Šibkejša gravitacijska moč Kranja kot najpomembnejšega središča ŠMO gorenjske regije in regije kot celote pomeni, da ni močne ekonomske integracije med središči v ŠMO in regiji, kar lahko vodi do manjših sinergij in gospodarske povezanosti med njimi, s tem pa do zmanjšanja njihovega pomena in vpliva v zunajregionalnem prostoru.

2. Pomanjkanje koncentracije storitev in infrastrukture

- Razpršene storitve: Zaradi pomanjkanja močnega gravitacijskega središča so storitve, kot so zdravstvene, izobraževalne in kulturne ustanove, bolj razpršene po ŠMO gorenjske regije. To vpliva na to, da prebivalci ŠMO gorenjske regije in regije kot celote ne dostopajo preprosto do specializiranih storitev, kar povečuje potrebo po mobilnosti in vsakodnevnih migracijah.
- Pomanjkanje infrastrukture: Razpršenost razvoja lahko vodi v pomanjkanje ključne infrastrukture, saj so viri za naložbe razpršeni in nezgoščeni v enem središču, kar bi lahko pritegnilo večje investicije.

3. Poglobljanje odvisnosti od MOL in njenega središča Ljubljane

- Osredinjenost na Ljubljano: Ker MOK ne uspe prevzeti vloge močnega gravitacijskega središča, prebivalci in podjetja iz ŠMO gorenjske regije še naprej gravitirajo proti Ljubljani. To vodi v povečanje dnevnih delovnih migracij, obremenitev predvsem (avto)cestne infrastrukture in pritisk na nepremičninski trg v prestolnici.
- Slabšanje razvojnega potenciala lokalnih središč: Slabša gravitacijska moč MOK pomeni, da manjša središča težko razvijajo lastno gospodarsko in družbeno avtonomijo, kar lahko vodi v stagnacijo ali celo nazadovanje drugih manjših središč v ŠMO gorenjske regije in drugih središč v regiji.

K 3) Neobstoj pregledne in učinkovite delitve funkcij med posameznimi središči ŠMO gorenjske regije. Nekateri razlogi za ta pojav so:

1. Zgodovinski razvoj in industrializacija

- Različne zgodovinske razmere in izkušnje na področju industrijskega razvoja: Vsako središče v ŠMO gorenjske regije ima svojo specifično zgodovino, kar je vodilo do raznovrstne gospodarske strukture. Jesenice so bile na primer znane po težki industriji (železarna), Tržič po obutveni in tekstilni industriji, Kranj in Škofja Loka

pa sta imela bolj mešano industrijsko strukturo. Te zgodovinske razlike so ustvarile raznovrstne lokalne gospodarske razmere, ki so se spreminjale lastni dinamiki.

- Prestrukturiranje industrije: Po osamosvojitvi Slovenije so številna industrijska podjetja v gorenjski regiji doživela prestrukturiranje ali propad, kar je povzročilo neenakomerno razporeditev novih gospodarskih funkcij po regiji. Nekatera središča so uspela preiti na storitvene dejavnosti, druga so ostala brez jasnega gospodarskega žarišča.

2. Pomanjkanje regionalnega prostorskega načrtovanja

- Neusklajeni občinski prostorski načrti: Zaradi pomanjkanja regionalne ravni prostorskega načrtovanja in neusklajenega občinskega prostorskega načrtovanja je v ŠMO gorenjske regije in regiji kot celoti prihajalo do lokalnega razvoja, ki je temeljil na virih, interesih in potrebah lokalnih udeležencev, kar je vodilo do tekovanja in prekrivanja funkcij med središči.

3. Prostorska bližina in mobilnost

- Majhna razdalja med središči: Ker so razdalje med središči ŠMO gorenjske regije sorazmerno majhne, ni močne potrebe po specializaciji, saj prebivalci zlahka potujejo med središči za različne storitve in delovna mesta. Medsebojna bližina središč vpliva na zmanjševanje pritiska na posamezno središče, da razvije edinstveno oskrbno ali storitveno funkcijo na ravni ŠMO gorenjske regije.
- Dnevne migracije: Dobra prometna povezanost in bližina MOL še dodatno spodbuja dnevne migracije, kar zmanjšuje potrebo po lokalni specializaciji funkcij v posameznih središčih ŠMO gorenjske regije.

To so izzivi, ki bi jih bilo treba prednostno obravnavati v prihodnjem prostorskem razvoju ŠMO gorenjske regije in regije kot celote, še posebej pri pripravi regionalnega prostorskega plana gorenjske regije.

V nadaljevanju predstavljamo še nekatere dodatne dileme, s katerimi smo se soočili pri pripravi tega prispevka. Nanašajo se predvsem na področje določanja vloge in položaja posameznih subjektov v ŠMO gorenjske regije, vlogo države in problematiko načina upravljanja razvoja ŠMO gorenjske regije.

V SPRS 2050 je zapisano, da se ŠMO gorenjske regije »oblikuje v sodelovanju Kranja, Škofje Loke ter središč in urbanih naselij Zgornje Gorenjske – Jesenice, Radovljica in Tržič« (Bartol idr., 2023: 57). V besedilu ni navedeno, kateri dejavniki, gonilne sile oziroma subjekti podpirajo oblikovanje ŠMO gorenjske regije. Tudi v nadaljnjem besedilu tega odstavka, kjer se govori o načinu razvoja posameznih središč ŠMO gorenjske regije, ni navedeno, kateri dejavniki oziroma subjekti aktivno podpirajo opisani razvoj. Kdo skrbi za udejanjanje nakazanih

funkcij posameznih središč? Ali se nakazane funkcije razvijajo z upoštevanjem tržnih zakonitosti? Kakšna je pri tem vloga države in občin? Obenem je tudi zanimivo, da je pri opisovanju vlog posameznih središč izpuščen Tržič. Ali nanj, čeprav je središče četrte ravni in eden od gradnikov ŠMO gorenjske regije, država ne računa več? V besedilu ne najdemo odgovorov na ta vprašanja.

Gre za tipičen primer normativnega prostorskega načrtovanja, v katerem se določajo cilji, smernice in pravila za prostorski razvoj ter se opisujejo želeni prostorski pojavi in procesi. Pri tem pa niso opredeljeni konkretni akterji (razvojni nosilci), ki bodo ta razvoj izvedli ali vplivali na proces. Gre za predpisovanje želenih prostorskih vzorcev in usmeritev, ne da bi se natančno predvidelo, kdo bo te cilje uresničeval in kako bodo doseženi.

Na regionalni ravni je položaj nekoliko drugačen. V veljavnem regionalnem razvojnem programu gorenjske regije ni nikjer omenjena potencialna vloga ŠMO gorenjske regije. Res je, da je bil regionalni razvojni program gorenjske regije sprejet leto dni pred sprejetjem SPRS 2050, vendar je bil koncept ŠMO gorenjske regije opredeljen v osnutkih SPRS 2050 vsaj dve leti prej. To potrjuje abstraktnost pojma ŠMO gorenjske regije za ključne udeležence v regiji.

Obenem je treba upoštevati tudi zelo pomemben dejavnik, ki močno vpliva na spodbujanje regionalnega (prostorskega) razvoja gorenjske regije. V regiji delujejo tri razvojne agencije: Regionalna razvojna agencija Gorenjske – BSC Kranj, Razvojna agencija Sora (Škofja Loka) in RAGOR – Razvojna agencija Zgornje Gorenjske (Jesenice). Vse tri so mrežno povezane in vsaka izmed njih je odgovorna za vodenje določenega skupnega področja regionalnega razvoja. Vsaka med njimi obenem pokriva konkretno subregionalno območje gorenjske regije, v katerem spodbuja regionalni razvoj skupaj z občinami in gospodarskimi subjekti v njenem teritorialnem okviru.

Območje delovanja RAGOR vključuje občine Zgornje Gorenjske (Bled, Bohinj, Gorje, Jesenice, Kranjska Gora, Radovljica, Žirovnica). Območje delovanja Razvojne agencije SORA vključuje občine Škofjeloškega hribovja (Gorenja vas-Poljane, Škofja Loka, Železniki, Žiri). Območje delovanja BSC Kranj je načeloma celotna regija, vendar se v opisanem kontekstu osredinja predvsem na osrednji del gorenjske regije z občinami Cerklje na Gorenjskem, Jezersko, MOK, Naklo, Preddvor, Senčur in Tržič.

Vprašanje v tem kontekstu je, kaj bi bilo treba storiti, da se koncept ŠMO gorenjske regije (tako kot vseh drugih ŠMO v državi) dodatno osmisli in opredeli ter sprejme s strani regionalnih in lokalnih udeležencev gorenjske regije? Kdo in kako

naj skrbi za upravljanje razvoja ŠMO gorenjske regije znotraj razvoja gorenjske regije kot celote?

Prvi korak bi morala storiti država (predvsem Ministrstvo za naravne vire in prostor), ki bi morala podrobneje opredeliti vlogo in pomen ŠMO gorenjske regije v okviru gorenjske regije in vanj vključiti izpuščeno naselje (občino) Tržič. Obenem bi država morala vzpostaviti ustrezne formalne mehanizme in način upravljanja, ki bi zagotavljal, da se bodo cilji in smernice, opredeljene v SPRS 2050, udeležale v smernicah, ciljnih in ukrepih drugih resornih ministrstev ter ne samo v regionalnih in občinskih prostorskih aktih. Ne bi se smel ponoviti primer iskanja primerne lokacije za novo regijsko bolnišnico, v katerem je Ministrstvo za zdravje vodilo postopek brez javno aktivnega sodelovanja Ministrstva za naravne vire in prostor ter brez sodelovanja vseh občin ŠMO gorenjske regije in drugih občin gorenjske regije.

Vse občine ŠMO gorenjske regije (še posebej osrednje, ki s svojimi proizvodnimi, storitvenimi in oskrbnimi dejavnostmi in gravitacijskim zaledjem utemeljujejo ŠMO) bi bilo treba seznaniti z njihovo vlogo, opredeljeno v SPRS 2050, ter jih aktivno vključiti v morebitno dopolnjevanje in izvajanje urbanistične zasnove za celotno območje.

Podobno bi bilo treba vključiti tudi vse druge občine zunaj območja ŠMO gorenjske regije, ki so z njim tesno funkcionalno povezane. Njihovi prebivalci namreč uporabljajo in bodo uporabljali storitve, ki so tam »uprstorjene«.

Podobno bi bilo treba aktivno vključiti vse tri razvojne agencije, ki spodbujajo nadlokalni in regionalni razvoj gorenjske regije.

5 Sklep

Analiza gospodarskega in prostorskega razvoja ŠMO gorenjske regije kaže, da so v zadnjih desetletjih potekali pomembni procesi deindustrializacije, terciarizacije in prostorskih prerazporeditev, ki so oblikovali današnjo gospodarsko in družbeno strukturo ŠMO in regije kot celote. Glavni izzivi ostajajo visoka stopnja dnevnih delovnih migracij proti MOL, neenakomerna razvitost posameznih občin ter odsotnost močnega gravitacijskega središča znotraj ŠMO gorenjske regije in regije kot celote, ki bi lahko prevzelo osrednjo razvojno vlogo. Za prihodnji razvoj je ključno oblikovanje usklajene strategije regionalnega prostorskega in gospodarskega razvoja ŠMO gorenjske regije, ki bo vključevala krepitev lokalnih gospodarskih jeder, izboljšanje prometne infrastrukture in razvoj storitvenih dejavnosti z visoko dodano vrednostjo. Prav tako je nujno zagotoviti bolj uravnoteženo razporeditev funkcij med središči

ŠMO gorenjske regije ter okrepiti medobčinsko in regionalno sodelovanje, kar bi zmanjšalo preveliko odvisnost od MOL ter izboljšalo kakovost življenja prebivalcev ŠMO gorenjske regije in celotne regije.

Mag. Andrej Gulič
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana
E-pošta: andrejg@uirs.si

Opombe

[1] »Prejeti neto dohodek osebe je vsota vseh obdavčljivih in neobdavčljivih neto dohodkov, ki jih je oseba prejela v posameznem koledarskem letu v Sloveniji ali tujini. Je bruto dohodek, od katerega so odšteti dejanski ali normirani stroški, prispevki za socialno varnost (prispevki delojemalca), plačana akontacija dohodnine v Sloveniji in tujini ter doplačilo dohodnine, prišteto pa mu je vračilo dohodnine. Od davkov sta odštetata samo dohodnina in cedularni davek.« (Intihar, 2024a: 5)

Viri in literatura

Albrechts, L., in Balducci, A. (2013): Practicing strategic planning: In search of critical features to explain the strategic character of plans. *disP – The Planning Review*, 49(3), str. 16–27.

Bartol, B., Humerca Šolar, L., Lupše, I., Miklavčič, T., in Torbica, J. (ur.) (2023): *Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050*. Ljubljana, Ministrstvo za naravne vire in prostor.

Berkhout, F., in Hertin, J. (2002): Foresight futures scenarios: Developing and applying a participative strategic planning tool. *Greener Management International*, 37, str. 37–52.

Bole, D. (2008): *Ekonomska preobrazba slovenskih mest*. Ljubljana, Založba ZRC.

Gulič, A. (2022): Možnosti povezovanja prostorskega, razvojnega in prometnega načrtovanja na regionalni ravni. *Urbani izziv, strokovna izdaja*, 14, str. 5–26.

Intihar, S. (2024a): *Dohodki prebivalstva. Metodološko pojasnilo*. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.

Martin, B. R. (1995): Foresight in science and technology. *Technology Analysis and Strategic Management*, 7(2), str. 139–168.

Mihelič, B., Humar, M., in Nikšič, M. (ur.) (2015): *Urbanistični terminološki slovar*. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije in Založba ZRC SAZU.

Mugerli, M., Knific, B., Porenta, T., Florjančič, S., Rogelj, M., Ristič, B., idr. (2016): *Katalog Naše tovarne, naš ponos – industrijska dediščina Gorenjske*. Kranj, Gorenjski muzej, Loški muzej Škofja Loka, Gornjesavski muzej, Jesenice, Kulturni dom Franca Bernika Domžale, Slamnikarski muzej, Muzeji radovljiške občine, Tržiški muzej.

Mušič, B., Gulič, A., Goličnik Marušič, B., Cotič, B., Kerbler, B., Bizjak, I., idr. (2024a): *Priporočila za izdelavo urbanistične zasnove za regionalni prostorski plan*. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije in Locus d. o. o.

Mušič, B., Gulič, A., Goličnik Marušič, B., Cotič, B., Kerbler, B., Bizjak, I., idr. (2024b): *Urbanistična zasnova za gorenjsko širše območje: Strokovne podlage za regionalni prostorski plan gorenjske regije*. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije in Locus d. o. o.

Mušič, B., Gulič, A., Goličnik Marušič, B., Cotič, B., Kerbler, B., Bizjak, I., idr. (2024c): *Metodologija za izdelavo urbanistične zasnove za regionalne prostorske plane: Preveritev metodologije na testnem primeru gorenjskega širšega mestnega območja (GŠMO): Končno poročilo*. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

Pečar, J. (2008): *Regije 2008: izbrani socioekonomski kazalniki po regijah*. Ljubljana, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Statistični urad Republike Slovenije (2024): *Podatkovna baza SiStat*. Dostopno na: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl> (sneto 2. 7. 2024).

Voros, J. (2003): A generic foresight process framework. *Foresight*, 5(3), str. 10–21.

Vrišer, I. (1990): Ekonomskogeografska regionalizacija Republike Slovenije. *Geografski zbornik*, 30, str. 131–247.

Zakon o urejanju prostora. Uradni list Republike Slovenije, št. 199/2021. Ljubljana.